

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ
EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
İLKÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ
EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ORTAOKULLARDAKİ SEÇMELİ “PEYGAMBERİMİZİN
HAYATI” DERSİNİN ÖĞRENCİLER AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Danışman:

Prof. Dr. Mustafa TAVUKÇUOĞLU

Hazırlayan: Fatma KAYAOĞLU

(118310011002)

Konya 2019

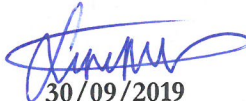
T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fatma KAYAOĞLU
	Numarası	118310011002
	Ana Bilim Dalı	İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi
	Bilim Dalı	İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tezin Adı	Ortaokullardaki Seçmeli “Peygamberimizin Hayatı” Dersinin Öğrenciler Açısından Değerlendirilmesi

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

30/09/2019

Öğrencinin Adı Soyadı
Fatma KAYAOĞLU

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fatma KAYAOĞLU
	Numarası	118310011002
	Ana Bilim Dalı	İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi
	Bilim Dalı	İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mustafa TAVUKÇUOĞLU
	Tezin Adı	Ortaokullardaki Seçmeli “Peygamberimizin Hayatı” Dersinin Öğrenciler Açısından Değerlendirilmesi

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan “Ortaokullardaki Seçmeli “Peygamberimizin Hayatı” Dersinin Öğrenciler Açısından Değerlendirilmesi” başlıklı bu çalışma 27/09/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Ünvanı Adı Soyadı	İmza
Danışman	Prof. Dr. Mustafa TAVUKÇUOĞLU	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi M. Fatih TURANALP	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Osman Zahid ÇİFÇİ	

ÖNSÖZ

Din eğitimi bireyin ihtiyaç duyduğu eğitim alanlarının başında gelmektedir ve küçük yaşlardan itibaren bireyin hayatındaki mevcudiyetini korumaktadır. Öyle ki doğduğu andan itibaren önce anne-babasından, sonra çevresinden din eğitimi alır ve ardından eğitim-öğretim hayatı boyunca din eğitimi ile iç içedir. Fen ve sosyal bilimlerin eğitim-öğretimi devletin denetiminde olduğu gibi dini bilimlerin eğitim-öğretimi de devletin denetimindedir. İslam dini eğitiminin temelini ise Kur'an-ı Kerim ve Peygamberimizin Sünneti oluşturmaktadır.

Öğrenciler öğrenme faaliyeti içinde somut konuları daha kolay öğrenir ya da somutlaştırmaya her zaman daha istekli olurlar. İşte bu açıdan İslam dininin somut örneği de Hz. Muhammed (s.a.v.)'dir. Peygamberimiz Kur'an'ı aktarmak, açıklamak ve öğretmek gibi asli göreviyle beraber yaşayışının her anı ile Müslümanlara örnek olmuş ve tavsiyeleriyle onlara yol göstermiştir. Dolayısıyla çocuğun dünyasında Peygamberimizin yeri de son derece önemlidir.

Ülkemizde din eğitimi kapsamında pek çok çalışmalar yapılmaktadır. Kur'an-ı Kerim ve Sünnet eğitimi ve öğretimi kapsamında gerek Diyanet İşleri Başkanlığı gerek Milli Eğitim Bakanlığı gerekse İlahiyat Fakülteleri bu eğitim ve öğretim programlarına katkılar sunmaktadırlar. Milli Eğitim Bakanlığı son olarak 2012 yılında İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde yapmış olduğu değişiklik ile Ortaokul ve Liselerde Kur'an-ı Kerim, Peygamberimizin Hayatı ve Temel Dini Bilgiler derslerinin seçmeli olarak okutulmasına karar vermiştir.

Bu çalışmada öğretim programlarındaki gelişmeler de göz önünde bulundurularak Peygamberimizin Hayatı eğitim ve öğretimi kapsamında Peygamberimizin hayatını öğrenmenin ve Peygamberimizi tanımanın çocuğun günlük yaşantısına, hayata bakış açısına, psikolojisine etkileri incelenmiştir. Ortaokul yaş grubu üzerinde bir araştırma ve anket çalışmasına gidilerek sonuçları değerlendirilmiştir.

Çalışmanın giriş bölümünde araştırmanın konusu ve problemi, amacı ve önemi, varsayımları, sınırlılıkları, konuyla ilgili kavram ve tanımları ile yöntem ve kaynakları ele alınmıştır. Birinci bölümde çocuğun ahlaki gelişim dönemleri, hadis ve sünnet ile eğitim metotlarından olan Peygamberimizin eğitim metotları incelenmiştir. İkinci bölümde ülkemizde din eğitimi faaliyetleri incelenerek öğretim programları tanıtılmıştır. Üçüncü bölümde ise seçmeli Peygamberimizin Hayatı dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilerek hazırlanan anket sonuçları incelenmiştir. Sonuç ve değerlendirme, öneriler bölümünde ise elde edilen sonuçlar belirtilmiş ve Öğretim programları ışığında değerlendirmeler yapılarak öneriler sıralanmıştır.

Bu çalışmada ülkemizde kullanılmakta olan İDKAB Dersi öğretim programlarında yer alan “Hz. Muhammed öğrenme alanı” bağlamında seçmeli “Peygamberimizin Hayatı Dersi öğretim programı” kazanımların gerçekleşme düzeyi dikkate alınmıştır. Somut verilere ulaşmak amacıyla da 2018 yılında Bilecik il merkezindeki muhtelif okullarda görev yapan DKAB öğretmenleri ve öğrenim gören ortaokul öğrencilerine anket uygulanmıştır. Anket formunda sorulan sorulara verilen cevapların analizleri ve değerlendirmeleri yapılmış böylece kazanımların gerçekleşmesiyle ilgili sonuçlar elde edilmiş ve araştırma sonucu değerlendirilmiştir.

Çalışmalarımı hazırlama aşamasında sabır ve özveriyle bilgi ve birikimlerini benden esirgemeyen, kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Mustafa TAVUKÇUOĞLU’na, çalışmalarında yardımcı olan Prof. Dr. Muhittin OKUMUŞLAR, Doç. Dr. Osman Zahid ÇİFÇİ, Dr. Öğr. Üy. Muhammed Fatih TURANALP ve Dr. Öğr. Üy. Sümeyra BİLECİK hocalarıma teşekkür ederim.

Bu yoğun çalışma temposu içerisinde beni maddi manevi olarak destekleyen, büyük bir sabırla beni teşvik eden eşime, bana çalışma fırsatları tanıdığı için biricik oğluma ve aileme sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmanın anket kısmında vakitlerini ayırarak anket formunu dolduran Bilecik il merkezinde muhtelif okullarda görev yapan DKAB Dersi meslektaşlarıma ve öğrenim gören ortaokul öğrencilerine de minnet ve şükranlarımı iletirim.

Fatma KAYAOĞLU

KONYA 2019

ÖZET

Din eğitimi ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi eğitimi açısından bireylerin Kur'an-ı Kerim kadar Peygamberimizin hayatını, hadis ve sünnetini öğrenme, anlama ve idrak etmelerinin önemli bir yeri vardır. Çünkü İslam'ın somut örneği söz, davranış ve yaşantısıyla Peygamberimizdir.

Çalışmanın amacı Peygamberimizin hayatını ve sünnetini öğrenmenin ve okumanın çocuğun hayatına etkisi ile ilgili çocuğun bilişsel, duyuşsal ve ahlaki gelişimi göz önünde bulundurularak eğitim ve öğretim faaliyetleri incelenerek kazanımların gerçekleşme düzeyleri ve bireye katkılarını incelemektir.

Araştırmanın birinci bölümünde çocuğun ahlaki gelişim dönemleri, hadis ve sünnet ile eğitim metotlarından olan Peygamberimizin eğitim metotları incelenmiştir. İkinci bölümde ülkemizde din eğitimi faaliyetleri incelenerek öğretim programları tanıtılmıştır. Üçüncü bölümde ise seçmeli Peygamberimizin hayatı dersi kazanımlarıyla ilişkilendirilerek hazırlanan anket sonuçları incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Araştırmanın sonucunda öğrencilerin Peygamberimizin hayatını çoğunlukla 11-14 yaşlarında öğrenmiş olup bu bilgilerin çoğunluğunu okul ve yaz Kur'an kurslarından öğrenmişlerdir. Eğitim- öğretimin yapıldığı fiziki ortamda bazı eksiklikler görülürken öğrencilerin konuyla ilgili kitapları pek okumadıkları tespit edilmiştir. Peygamberimizin hayatıyla ilgili konularda öğrencilerimizin çoğu genel olarak bilgi sahibi olsa da bazı konularda eksikliklerin olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla Peygamberimizin hayatıyla ilgili kazanımların büyük bir kısmı gerçekleşirken bazı kazanımlar öğrencilerin bir kısmı tarafından edinilmemiştir.

Son olarak en güzel örnek olan Peygamberimizin hayatının öğrencilerin hayatına, davranışlarına ve düşüncelerine etkileri bağlamında değerlerin büyük çoğunluğunun öğrencilerde olduğu görülmüştür. Bu değerler ile ilgili ders kazanımları da büyük oranda elde edilmiş görünmektedir.

ABSTRACT

Learning about the life of our prophet (peace be upon him), his Hadith, Sunnah and understanding these is in terms of religious education and religious culture and ethics education as important for individuals as learning the Quran. The concrete example of Islam is the Prophet (pbuh) with his life, words, and deeds.

The aim of the present study is to examine the impact of learning and reading about the life and Sunnah of our Prophet (pbuh) while considering cognitive, affective and moral development of children and determining the educational attainments achieved and contributions to the individual on analyzing the educational and instructional activities.

In the first part of the study, moral development periods of children, and the education methods of our Prophet (pbuh) based on Hadith and Sunnah are examined. In the second part, religious education activities are examined and teaching programs and curriculums introduced. In the third part, questionnaire results based on the attainments of “Our Prophets’ (pbuh) Life” elective course are analyzed and relevant field observations evaluated.

The results of the present research indicate that the participants have learned about the life of our Prophet (pbuh) mostly at the ages of 11-14 in school and summer Quran courses. While some observations are made regarding the inadequacies of the physical environment in which the educational activities were conducted, it is determined that the children do not read the books on the subject. Although most of the participants have general information about the subjects related to the life of our Prophet (pbuh), some deficiencies related to some topics are determined. Therefore, while most of the educational attainments have been realized related to the life of the Prophet (pbuh), unfortunately some were not by some of the students.

Finally, it is seen that most of the moral values derived from the most beautiful example, the life of our Prophet (pbuh), have formed in the life, behaviors, and thoughts of the children. The educational attainments aimed with these values have been achieved to a great extent.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	II
Özet	IV
Abstract.....	V
İçindekiler	VI
Kısaltmalar.....	VIII
Tablolar Listesi	IX

GİRİŞ

1.Araştırmanın Konusu ve Problemi	1
2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	3
3. Araştırmanın Varsayımları (Sayıtları).....	4
4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4
5. Kavram ve Tanımlar.....	5
6. Araştırmanın Yöntemi ve Kaynakları.....	7
6.1. Araştırmanın Modeli:.....	7
6.2. Araştırmanın Deseni:.....	7
6.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi:.....	7
6.4. Veri toplama aracı ve süreci:.....	8
7. Konuyla İlgili Diğer Çalışmalar:.....	9

I. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.ÇOCUĞUN AHLAKİ GELİŞİMİ VE DİN.....	10
1.1. Bireyin Ahlaki Gelişim Dönemleri.....	10
1.2. Ahlaki Gelişime Etki Eden Faktörler.....	11
1.3. Çocuğun Ahlaki Gelişiminde Rol Model.....	13
2. İSLAM DİNİ EĞİTİMİ AÇISINDAN HADİS VE SÜNNET	16
2.1. İslam Dininin İlk Öğreticisi ve Rol Modeli Hz. Muhammed.....	20
2.2. Peygamberimizin Eğitim Anlayışı	22
2.3. Din Eğitim-Öğretim Metotlarından Hz. Muhammed'in Eğitim-Öğretim Metotları.....	26

3.TÜRKİYE’DE DİN EĞİTİMİ VE DİN EĞİTİMİ FAALİYETİ OLARAK PEYGAMBERİMİZİN HAYATI EĞİTİM VE ÖĞRETİMİ.....	29
4.DİN EĞİTİMİYLE İLGİLİ ÖĞRETİM PROGRAMLARININ AMACI	
4.1.İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı.....	31
4.2.İDKAB Programının Öğrenme Alanlarından Hz. Muhammed.....	33
4.3. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı.....	34
4.4.Konuyla İlgili Ders Kazanımları.....	36
5.SEÇMELİ PEYGAMBERİMİZİN HAYATI DERSİ YENİ MÜFREDAT-ESKİ MÜFREDAT İNCELEMESİ.....	41

III. BÖLÜM

ORTAOKULLARDAKİ SEÇMELİ “PEYGAMBERİMİZİN HAYATI” DERSİNİN ÖĞRENCİLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.1. Anket Bulguları:.....	43
1.2. Seçmeli Peygamberimizin Hayatı Dersinin Pratik Yönüyle İlgili Maddelerin İncelenmesi:.....	49
a) Öğrencilerde yaş faktörü:.....	49
b) Peygamberimizin Hayatının Öğrenildiği Yer ve Kişiler:.....	50
c) Aile Eğitim Düzeyi ve Konuyla İlgili Bilgileri.....	51
d) Okullarda Sınıf Mevcudu ve Derse Etkisi:.....	53
e) Okullarda Peygamberimizin Hayatını Öğrenme Yaşı ve Okul-Kur’an Kurslarındaki Eğitimin Öğrenci Açısından Yeterliliği.....	54
f) Görsel ve Yazılı Materyaller:.....	55
g) Konuyla İlgili Kitap Okuma Alışkanlığı:.....	56
1.3 Seçmeli Peygamberimizin Hayatı Dersinin Teorik Yönüyle İlgili Maddelerin İncelenmesi	57
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	70
ÖNERİLER.....	72
KAYNAKÇA.....	75
ÖZGEÇMİŞ.....	81

KISALTMALAR

a.g.e.	:	Adı geçen eser
a.g.m .	:	Adı geçen makale
Ank.	:	Ankara
AÜİFD	:	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Bkz	:	Bakınız
c.	:	Cilt
Çev.	:	Çeviren
DİB	:	Diyanet İşleri Başkanlığı
DKAB	:	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
DEÜ	:	Dokuz Eylül Üniversitesi
EBA	:	Eğitim Bilişim Ağı
Hız.	:	Hazreti
İDKAB	:	İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
İst.	:	İstanbul
M.E.B.	:	Milli Eğitim Bakanlığı
NEÜ	:	Necmettin Erbakan Üniversitesi
s	:	Sayfa
s.a.v.	:	Sallallahu Aleyhi ve Sellem
v.b	:	Ve benzeri
Yay.	:	Yayınevi/Yayıncılık/Yayın

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo I : Konuyla İlgili Ders Kazanımları.....	35
Tablo II : DKAB Öğretmenlerinin Ön Demografik Bilgileri	42
Tablo III : Öğrencilerin Ön Demografik Bilgileri.....	44
Tablo IV : Ders Kazanımlarına İlişkin Madde Dağılımları.....	47
Tablo V : Öğrencilerde yaş faktörü	48
Tablo VI: Peygamberimizin Hayatının İlk Öğrenildiği Yer *Peygamberimizin Hayatını Okulda Öğrendim.....	49
Tablo VII: Peygamberimizin Hayatının İlk Öğrenildiği Yer *Peygamberimizin Hayatını Kur'an Kursunda Öğrendim.....	50
Tablo VIII: Baba Eğitim Düzeyi * Annem-Babam Peygamberimizin Hayatı Hakkında Bilgi Sahibidir.....	51
Tablo IX: Anne Eğitim Düzeyi * Kerdeşlerim Peygamberimizin Hayatı Hakkında Bilgi Sahibidir.....	51
Tablo X: Görev Yaptığınız Okul * Okullarda Sınıftak Öğrenci Sayısı Fazla Olduğundan Peygamberimizin Hayatını Öğrenmek Zorlaşıyor.....	52
Tablo XI: Okullarda Peygamberimizin Hayatını Öğrenme Yaşı Uygunudur.....	53
Tablo XII: Okullarda Ve Yaz Kur'an Kurslarındaki Eğitim Öğrenciler İçin Yeterlidir.....	54
Tablo XIII: Günümüzde Peygamberimizin Hayatını Öğrenmek İçin Yeterli Görsel Ve Yazılı Materyal Ve İmkan Vardır.....	54
Tablo XIV-a: Peygamberimizin Hayatıyla İlgili Kitapları Sıklıkla Okurum.....	55
Tablo XIV-b: Öğrencilerimiz Peygamberimizin Hayatıyla İlgili Kitapları Sıklıkla Okur.....	55
Grafik 1 : Peygamberimizin Çocukluk Yıllarını Öne Çıkan Özellikleriyle Değerlendirebilirim.....	56
Tablo XV: Öğrencilerimiz Peygamberimizin Çocukluk Yıllarını Öne Çıkan Özellikleriyle Değerlendirebilir.....	57
Tablo XVI-a: Peygamberimizin Medine'de Yaptığı Toplumsal Faaliyetleri Biliyorum.....	58
Tablo XVI-b: Öğrencilerimiz Peygamberimizin Medine'de Yaptığı Toplumsal Faaliyetleri Bilir.....	58

Tablo XVII-a: Ders Kitaplarındaki Hadisleri Okuduğumda Peygamberimizin Ne Demek İsteddiğini Anlayabiliyorum.....	60
Tablo XVII-b: Öğrencilerimiz Ders Kitaplarındaki Hadisleri Okuduğumda Peygamberimizin Ne Demek İsteddiğini Anlayabilir.....	60
Tablo XVIII-a: Peygamberimizin Tüm İnsanlara Müjdeleyici Ve Uyarıcı Olarak Gönderildiğini Biliyorum.....	61
Tablo XVIII-b: Öğrencilerimiz Peygamberimizin Tüm İnsanlara Müjdeleyici Ve Uyarıcı Olarak Gönderildiğini Bilir.....	61
Tablo XIX-a: Hz. Adem'den (A.S.) Hz. Muhammed'e (S.A.V.) Peygamberlik Sürecini Açıklayabilirim.....	61
Tablo XIX-b: Öğrencilerimiz Hz. Adem'den (A.S.) Hz. Muhammed'e (S.A.V.) Peygamberlik Sürecini Açıklayabilir.....	62
Grafik 2: Peygamberimizin Çocuk Sevgisini Ve Çocuklara Verdiği Değeri Örneklerle Açıklayabilirim.....	63
Tablo XX: Öğrencilerimiz Peygamberimizin Çocuk Sevgisini Ve Çocuklara Verdiği Değeri Örneklerle Açıklayabilir.....	63
Tablo XXI-a: Sahabenin Peygamberimize Olan Sevgi Ve Bağlılığının Farkındayım.....	64
Tablo XXI-b: Öğrencilerimiz Sahabenin Peygamberimize Olan Sevgi Ve Bağlılığının Farkındadır.....	64
Tablo XXII-a: Peygamberimizi Örnek Alarak Çevre Ve Doğaya Karşı Sorumluluklarını Bilirim.....	65
Tablo XXII-b: Öğrencilerimiz Peygamberimizi Örnek Alarak Çevre Ve Doğaya Karşı Sorumluluklarını Bilir.....	65
Tablo XXIII-a: Peygamberimizin Beşeri Özelliklerini Açıklayabilirim.....	66
Tablo XXIII-b: Öğrencilerimiz Peygamberimizin Beşeri Özelliklerini Açıklayabilir.....	66
Tablo XXIV-a: Peygamberimizin Kararlılığını Ve Cesaretini Örnek Olaylarla Açıklayabilirim Ve Bu Konuda Peygamberimizi Örnek Alırım.....	67
Tablo XXIV-b: Öğrencilerimiz Peygamberimizin Kararlılığını Ve Cesaretini Örnek Olaylarla Açıklayabilir Ve Bu Konuda Peygamberimizi Örnek Alır.....	67
Tablo XXV-a: Peygamberimizin Hayatında Duanın Yerini Bilirim Ve Her Zaman Dua Ederim.....	67
Tablo XXV-b: Öğrencilerimiz Peygamberimizin Hayatında Duanın Yerini Bilir Ve Her Zaman Dua Eder.....	68

GİRİŞ

1- Araştırmanın Konusu ve Problemi

İnsan yaşantısında önemli bir yer oluşturan eğitimin tanımı kısaca bireyin davranışlarında yaşantıları yoluyla kasıtlı ve istendik değişiklikler meydana getirmesidir, öğretim ise bu değişikliklerin gerçekleştiği planlı sistemli bir süreçtir. Din eğitimi ise bireyin dini davranışlarında kasıtlı ve istendik değişiklikler meydana getirmektir. Ülkemizde din eğitimi ile ilgili öğretimdeki yöntem ve teknikler planlanırken İslam dininin de temel kaynakları olan Kur'an ve Sünnet temel alınmaktadır. Birinci kaynak olan Kur'an-ı Kerim'in eğitim ve öğretimi içerisindeki bilgilerin insanın yaşantısına, karakterine ve duygularına etkisi açısından önemli bir alanı kapsamaktadır.

Diğer taraftan bireyler gerek üstün olan yaratıcıya karşı görevlerini yerine getirirken gerekse duygu, davranış ve yaşantı noktasında kendilerine örnek olacak kendi içlerinden bir şahsiyete ihtiyaç duymaktadırlar ki bu örnek şahsiyet Hz. Muhammed' (s.a.v) dir. Peygamberimizin söz ve fiillerinin bilinmesi, İslam'ı doğru anlama ve yaşama açısından gereklidir.

Yapılan araştırmalar göstermektedir ki bireyin ahlaki gelişimi ve eğitimi de dini eğitimi de küçük yaşlarda olmalıdır. Zira her ikisinin de sağlıklı ve kalıcı oluşumu küçük yaşlarda şekillenmektedir. Bu sebeptendir ki ülkemizde din eğitimi faaliyetlerinin erken yaşta başlatılmasına ilişkin faaliyetler sürdürülmektedir. Din eğitimi kapsamında özellikle küçük yaşlarda kavrama ve anlama açısından Peygamberimizin hayatı, hadisleri ve sünnetlerinin çocukların gelişim dönemleri de dikkate alınarak eğitim ve öğretim faaliyetleri içine alınması gerekmektedir.

Çalışmamızın konusu ve problemi çocuğun bilişsel, duyuşsal ve ahlaki gelişimi çerçevesinde; ülkemiz okullarında okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerindeki öğrenme alanı olan “Hz. Muhammed” ve seçmeli ders olarak okutulan

“Peygamberimizin Hayatı” dersinin incelenmesidir. İlgili öğretim programlarının kazanımlarının gerçekleşme düzeyi incelenerek Peygamberimizin hayatını ve sünnetini öğrenmenin ve okumanın çocuğun hayatına etkisi üzerine değerlendirmeler yapmaktır.

Araştırmamız için temel olan alt problemler ise şöyledir: Öğrenci ve DKAB öğretmenlerine göre;

- Bireyin ahlaki gelişimi ve ahlaki gelişime etki eden faktörler çerçevesinde rol model olarak Peygamberimiz Hz. Muhammed’ (Sav) in etkisi nelerdir?
- Peygamberimizin Hayatı Dersinin eğitim-öğretim sürecinde teorik ve pratik boyutu nasıldır?
- Okullarda ve yaz Kur’an Kursları’ndaki fiziki şartlar, Peygamberimizin Hayatı ile ilgili eğitim-öğretim faaliyetleri ve yazılı-görsel materyaller yeterli midir?
- Çocuğun ahlaki gelişimine etki eden bireyler Peygamberimizin Hayatı hakkında bilgi sahibi midirler?
- Öğrenciler Peygamberimizin çocukluk, gençlik ve peygamberlik dönemleri hakkında bilgi sahibi midir?
- Öğrencilerin hadis ve sünnet kavramları hakkında bilgileri var mıdır?
- Öğrencilerin Peygamberimizin kişilik özellikleri ve davranışları hakkında bilgileri var mıdır ve düşünceleri nelerdir?
- Öğrencilerimizin ahlaki tutum ve davranışları ne durumdadır?
- Peygamberimizin hayatı dersinin uygulama bakımından öğrenci ve öğretmenlerin görüşleri nelerdir?

2-Araştırmanın Amacı ve Önemi

Çalışmanın amacı Peygamberimizin hayatını ve sünnetini öğrenmenin ve okumanın çocuğun hayatına etkisi ile ilgili çocuğun bilişsel, duyuşsal ve ahlaki gelişimi göz önünde bulundurularak eğitim ve öğretim faaliyetleri incelenerek kazanımların gerçekleşme düzeyleri ve bireye katkılarını saptamaktır. Bu amaç doğrultusunda hem çocuğun gelişim dönemleri ele alınacak, hem öğretim programları incelenecek hem de somut veriler ile hareket ederek program geliştirme mantığı doğrultusunda tespitler yapılmaya çalışılacaktır.

Bireyin ahlaki gelişiminin küçük bir kısmı doğuştan gelse de büyük bir kısmı eğitim ve öğretim ile gerçekleşmektedir. Sadece ahlaki gelişimi değil davranış ve yaşantıları da eğitim ve öğretim ile gerçekleştirilir. Din eğitiminin alanına giren bu konular ise ülkemizde örgün eğitimde ilk olarak 4. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde başlayarak ortaokullarda DKAB Dersleri ve seçmeli dersler ile devam etmektedir. İslam dininin temel kaynakları Kur'an ve Sünnet olmaları sebebiyle bu derslerin öğretim programları bu iki temel kaynak ele alınarak oluşturulmaktadır.

Uygulama ve somut örnekleri muhteva etmesi bakımından bireyin anlama ve algılamasında kolaylık da sağlaması açısından Hadis ve Sünnetin eğitim ve öğretimi büyük önem taşımaktadır. Zira Hz. Muhammed (SAV) hayatın her alanında hem yaşantı hem davranış hem de ahlaki olarak önemli bir örnektir.

İslam dini eğitimi faaliyetlerini incelediğimizde Hadis ve Sünnet çerçevesinde oluştuğunu görmemiz mümkündür. Çünkü insan psikolojik olarak somut örnekler ve benzer olaylar üzerinden öğrenmeye ve algılamaya daha istekli bir varlıktır. Çocuğun kendi yaşantısıyla özdeşim kurarak algılaması verilen eğitimi anlayarak ve daha çabuk benimsemesine katkı sağlamaktadır. Öyle ki ilk çocukluk döneminde çocuğun yaratıcıyı etrafındaki insanlara benzeterek tanımlaması da buna bir örnektir.

Bu çalışma dini duygunun ve ahlaki gelişimin küçük yaşlarda şekillenmesi sebebiyle çocuğun gelişim dönemleri ve öğretim programlarının incelenmesi, araştırmalar ve somut veriler ile elde edilecek neticelerin Peygamberimizin hayatını,

sünnetini öğrenmenin ve okumanın çocuğun hayatına kattığı güzelliklere dikkat çekilmesi ve bu alandaki çalışmalara bir katkı sunması açısından büyük önem taşımaktadır.

3- Araştırmanın Varsayımları (Sayıltıları)

Bu çalışmada çocukların bilişsel, duyuşsal ve ahlaki açıdan normal bir gelişim içerisinde bulundukları, benzer sosyal çevrede yaşadıkları ve benzer kültür ile etkileşim halinde bulundukları varsayılmaktadır. Yapılan araştırmadaki öğrencilerin ise Bilecik ilindeki ortalama öğrenci düzeyini yansıttıkları, araştırma boyunca kendi düşüncelerini çekinmeden açıkladıkları ve her öğrenciye düşüncelerini ifade etmesi için eşit fırsatlar verildiği varsayımı ile hareket edilmektedir. Ayrıca araştırmanın seyrini etkileyecek bir müdahalede bulunulmadığı varsayılmaktadır.

4- Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmada çocuğun bilişsel, duyuşsal ve ahlaki dönemleri çerçevesinde din eğitimi faaliyeti olan Peygamberimizin hayatının öğretimi kapsamında ülkemizde kullanılmakta olan İDKAB Dersi öğretim programlarında yer alan “Hz. Muhammed öğrenme alanı” bağlamında seçmeli “Peygamberimizin Hayatı” Dersi öğretim programı kazanımların da gerçekleşme düzeyine göre incelenmiştir. Bu alanda somut verilere ulaşmak amacıyla da 2018 yılında Bilecik il merkezindeki muhtelif okullarda görev yapan 28 DKAB öğretmeni ve öğrenim gören 200 ortaokul öğrencisine gönüllülük esasına dayanarak serbest zamanlarda anket uygulanarak çalışma sınırlandırılmıştır. Araştırma gözlenebilen birey ve zaman ile sınırlı tutulmuştur.

5- Kavram ve Tanımlar

a) Ahlak:

Ahlak, mutlak olarak iyi olduğu düşünölen ya da belli bir hayat anlayışından kaynaklanan davranış topluluğı; iyinin ve kötünün bilimi; bir kimsenin iyi niteliklerini ya da kişiliğini belirten tutum ve davranışlar bütünü; bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda bulundukları davranış kurallarıdır.¹

Bireyin sahip olduğı kişilik özellikleri, onun nerede, hangi tavır ve davranışları gösterdiğini açıklar. O kişi üzerinde gözlemlenen özelliklerin tamamı, bütöncöl bir değerdendirme ahlâkî yapıyı işaret eder.

b) Gelişim:

Gelişim; öğrenme, yaşantı ve olgunlaşma sonucunda bireyde görölen düzenli ve sürekli değışikliklere denir.² Tanımdan da anlaşılacağı üzere gelişim çok yönlü bir kavramdır. Dolayısıyla bireyin bilişsel, duysal ve ahlaki gelişimini de kapsar.

c) Ahlaki Gelişim:

Ahlak gelişimi kalıtımla getirilen niteliklerin olgunlaşmasıyla değil, bireyin çevresi ile gelişmekte olan ruhsal yapısının etkin etkileşimi sonucu gerçekleşir. Çocukta ahlak duysal, sosyal ve zihinsel olmak üzere çok yönlü ve karmaşık bir süreç olarak gelişir ve yapılır.³

d) Eğitim:

Eğitim; kişinin içinde bulunduğı toplumda geçerli olan ve olumlu değ taşıyan yeteneklerini, tutumlarını ve diğerdavranış şekillerini geliştirmesini sağlayan süreçlerin tümüdür.⁴ Kısaca bireyin kendi yaşantıları yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değışme sürecidir.

¹ Mehmet Zeki Aydın, Ailede Ahlak Eğitimi, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Faköltesi Dergisi, Sivas 2003 s.1 125

² Ziya Selçuk, Gelişim ve Öğrenme, , Nobel Yay., Ankara 2001, s.13-14

³ Hayati Hökelekli, Çocukta Ahlak Gelişimi ve Eğitimi, Ensar Neş., İstanbul 1998, s.185

⁴ Cavit Binbaşioğılu, Ailede ve Okulda Eğitim Sorunları, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2000, s.16

e) Din Eğitimi ve Din Öğretimi:

Din eğitimi; dini bilgilerin davranışlara dönüşmesini sağlama ve istenilen davranışları kazandırma süreci olarak tanımlanmaktadır.

Din öğretimi ise; bireyin inandığı dinin gereklerini öğrenmesi, yani bir dini öğretme sürecidir.⁵

Bu iki kavram birbirinin tamamlayıcısı niteliğindedir ve her ikisi de genel eğitim ve öğretim faaliyetlerine katkı sağlamaktadır.

f) Hadis:

Hadis; söz, haber, yeni şey anlamlarına gelen hadis terim olarak, Hz. Peygamber'in söz fiil ve takrirleridir.⁶ Genelde Peygamberimizin sünnetleri için de kullanılan bir kelime olmakla beraber daha çok sözlerini ifade eder.

g) Sünnet:

Sünnet; sözlükte iyi ya da kötü tutulan yol, gidişat, davranış, hüküm, adet, kanun gibi anlamlara gelir.⁷ Terim olarak ise Nebi (s.a.v)'e izafe edilen sözler, fiiller, onaylar, O'nun sıfatları ve siretidir.⁸Görüldüğü üzere Peygamberimizin tüm söz fiil ve özelliklerini kapsayan bir kavramdır.

⁵ Şükrü Keyifli, Eğitim ve Din Eğitimi, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fak. Dergisi 13(2),2013, s.118

⁶ İsmail Karagöz , Fikret Karaman, İbrahim Paçacı, Mehmet Canbulat, Ahmet Gelişen , İbrahim Ural, Dini Kavramlar Sözlüğü, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2010, s.215

⁷ İsmail Karagöz , Fikret Karaman, İbrahim Paçacı, Mehmet Canbulat, Ahmet Gelişen , İbrahim Ural, Dini Kavramlar Sözlüğü, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2010, s.606

⁸ Yusuf El-Karadavi, Sünneti Anlamada Yöntem, Çev.: Bünyamin ERUL, Nida Yayıncılık, İstanbul 2011, s.29

6- Araştırmanın Yöntemi ve Kaynakları

6.1. Araştırmanın Modeli:

Araştırmada çalışmaya uygun olarak nicel araştırma yaklaşımlarından olan betimsel nitelikli tarama modeli seçilmiştir. Bu tarama modeli bir konudaki mevcut durumu olduğu gibi betimlemek ve araştırmak olarak tanımlanır.

6.2. Araştırmanın Deseni:

Çalışmada incelemenin doğasını temel alarak seçilen araştırma deseni ankettir. Anket, araştırmacının ihtiyaç duyacağı ve araştırma sorularına cevap bulacağı nitelikte verileri elde etmesini sağlayacak sorulardan oluşmaktadır. Bkz⁹

6.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi:

Araştırmanın evrenini Bilecik ili merkez ilçesinde görev yapan DKAB öğretmenleri ve Bilecik ili merkez ilçesindeki ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada örnekleme yöntemlerinden seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçsal örneklemenin tipik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bkz.¹⁰ Çalışmanın örnekleme ise çalışmaya gönüllü olarak katılan Bilecik il merkezinde görev yapan 28 DKAB dersi öğretmeni ve Bilecik il merkezinde bulunan ortaokullardan 7 tanesinden gönüllü 200 öğrenci ile 2017-2018 eğitim-öğretim yılı ikinci döneminde serbest zamanlarda hazırlanan anket formu uygulanarak gerçekleştirilmiştir.

Hazırlanan anket formunun teorik bölümündeki kazanımların evreni seçmeli Peygamberimizin hayatı dersindeki tüm kazanımlar olup toplam 112 kazanımdır. Kazanımlar seçilirken örnekleme yöntemlerinden seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçsal örneklemenin çoğunlukla benzeşik örnekleme yöntemi kullanılırken bazı ünitelerde ise maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bkz¹¹ Kazanımların örnekleme ise bu yöntemlere göre her ünitenin

⁹ Niyazi Karasar, Bilimsel Araştırma Yöntemi, Ankara,1994

¹⁰ Şener Büyüköztürk, Ebru Kılıç Çakmak, Özcan Erkan Akgün, Şirin Karadeniz, Funda Demirel, Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Pegem Akademi Yay., Ankara 2017, s.11

¹¹ Şener Büyüköztürk, Ebru Kılıç Çakmak, Özcan Erkan Akgün, Şirin Karadeniz, Funda Demirel, Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Pegem Akademi Yay., Ankara 2017, s.10

geneline işaret edecek şekilde ya da dersi ve değerleri kapsayacak şekilde seçilmiş olan 24 kazanımdır.

Anket uygulamasında ön demografiler kullanılarak araştırmaya katkı sağlaması amaçlanmıştır. Bu sebeple ankete katılan *öğretmenlerden yaş, cinsiyet, görev yapılan okul türü ve görev yılı* bilgileri istenirken ankete katılan *öğrencilerden yaş, cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi, sınıf mevcudu ve Peygamberimizin hayatının nerede öğrenildiği* bilgileri istenmiştir.

6.4. Veri toplama aracı ve süreci:

Öncelikle konuyla ilgili gerekli araştırmalar yapıldıktan sonra çeşitli kaynaklar taranarak incelenmiştir. Literatür tarama yöntemiyle konuyla ilişkili makale ve tezlerden yararlanılarak incelemeler yapılmıştır. Din eğitimi kapsamında MEB tarafından yayınlanan İDKAB dersi öğretim programı ve seçmeli Peygamberimizin Hayatı öğretim programı da değerlendirmeye alınmıştır. Çalışma için hazırlanan anketteki maddeler dersin pratik ve teorik yönünü ele alacak şekilde hazırlanmıştır. Pratik kısımda öğrenci ve öğretmenlere yöneltilen maddeler farklı olup dersin işlenişine engel olan ya da katkı sağlayan noktalardan seçilmiştir. Dersin pratiği ile ilgili öğrencilere 8 tane madde yöneltilirken öğretmenlere 6 tane madde yöneltilmiştir. Dersin teorik kısmındaki maddeler her iki grupta da aynıdır. Peygamberimizin hayatı dersi kazanımları listelenerek incelendikten sonra her sınıfın benzer ya da paralel konuları tespit edildikten sonra temsil niteliğindeki kazanımlar seçilmiştir. Seçilen kazanımlar uygun ifadelerle dönüştürülerek likert tipinde maddeler oluşturulmuş ve kapsam geçerliliği için uzman görüşüne başvurulmuştur. Örneğin; “Peygamberimizin beşeri özelliklerini açıklar.” şeklindeki kazanım maddesi “ “Peygamberimizin beşeri özelliklerini açıklayabilirim” şeklinde düzenlenmiştir.

Veri toplama aracı maddeler “Kesinlikle Katılmıyorum(1), Katılmıyorum(2), Kararsızım(3), Katılıyorum(4), Kesinlikle Katılıyorum(5)” şeklinde puanlanmıştır. Anket çalışmasından önce öğretmen ve öğrencilere çalışma ve anket hakkında bilgiler verilmiş ve gönüllü olarak katılmak isteyen öğrenci ve öğretmenler ile anket

çalışması yapılmıştır.

Araştırma kapsamında elde eden verilerin analizi SPSS 15.0 paket veri analiz programı ile yapılmıştır. Yüzde ve frekans kullanılmış verilerin çözümlenmesinde 05 anlamlılık düzeyi dikkate alınmıştır.

7. Konuyla İlgili Diğer Çalışmalar:

Çalışmanın konusuna benzer pek çok çalışma bulunmaktadır ancak bu çalışmaların çoğunluğu DKAB dersine yöneliktir. Seçmeli derslerin müfredata girmesiyle çalışma alanının genişlediği görülmektedir.

Araştırmanın konusuyla ilişkili olarak Kenan ŞAHİN'in¹² yüksek lisans tezi, Rahime Taş'ın¹³ yüksek lisans tezi, Sibel KANDEMİR'in¹⁴ yüksek lisans tezi ve Betül ELMAS'ın¹⁵ yüksek lisans tezleri incelendiğinde benzer noktalardan hareket edildiği görülmektedir. Yine Muhammed Esat ALTINTAŞ'ın¹⁶ doktora tezi, Rahime ÇELİK'in¹⁷ doktora tezi de benzer örneklerdir. Tüm çalışmalar daha DKAB dersiyle ilgili olmakla beraber konu içeriği açısından çalışmanın alanını ilgilendirmektedir. Ancak yeni çalışmaların seçmeli dersler alanında arttığı da görülmektedir.

¹² Kenan ŞAHİN, İlköğretim II. Kademe Din Kültürü Ve Ahlâk Bilgisi Ders Kitaplarında Ahlâk Öğrenme Alanında Kullanılan Hadislerin Din Öğretimi Açısından İncelenmesi, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2013

¹³ Rahime TAŞ, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Ahlak Öğrenme Alanında Kullanılan Hadisler ve Eğitim-Öğretim Açısından Değerlendirilmesi (4.-8. Sınıflar), İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ağrı 2014

¹⁴ Sibel KANDEMİR, İlköğretim Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi 4. Sınıf Ders Kitaplarındaki Hadis Çevirilerinin Öğrenci Algı Düzeylerine Göre İncelenmesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Konya 2015

¹⁵ Betül ELMAS, 6.Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersi Müfredatının “İnanç, Hz Muhammed, Ahlak” Öğrenme Alanı Öğrenci Kazanımlarının Öğretmenler Tarafından Değerlendirilmesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2017

¹⁶ Muhammed Esat ALTINTAŞ, Öğretmenlerine Göre İlköğretim Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersinde Değer Öğretimi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Kayseri 2014

¹⁷ Rahime ÇELİK, Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersinde Zihin Haritası Oluşturmanın Öğrenci Başarısına, Kalıcılığa Ve Öğrenmedeki Duyuşsal Özelliklere Etkisi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Elazığ-2016

I.BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.ÇOCUĞUN AHLAKİ GELİŞİMİ VE DİN

Bireyin yaşantısındaki gelişim ve değişimler anne karnındaki süreçten başlayarak ölüme kadar devam etmektedir. Dolayısıyla gelişim insanın yaşantısını, psikolojisini, büyümesini, eğitimini ve öğretimini de etkileyen bir süreçtir.

Çünkü gelişme; bir insanın doğum öncesinden başlayıp ölümüne kadar geçirdiği bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal, ahlaki, bütün gelişme ve değişmeler ile cinsiyet gelişimi bakımından geçirdiği bütün değişimleri içine almaktadır. Bu gelişme kalıtım ve çevrenin etkileşimi içinde gerçekleşir.¹⁸

Gelişimin kapsadığı konular değerlendirildiğinde duygusal, sosyal ve ahlaki gelişimin bireyin kişilik, karakter, benlik gelişiminin eğitiminde önemli bir yer alması ve değiştirilebilir bir alan olması neticesinde üzerinde durulmasının çalışmamıza katkısı olacağını düşünüyoruz. Dolayısıyla bu bağlamda önceki safhaların önemli etkileri sebebiyle çocuğun ahlak gelişimi ve eğitimi üzerinde kısaca duracağız.

1.1 Bireyin Ahlaki Gelişim Dönemleri:

Çocuk doğduğu andan itibaren bir ahlaki yapıya sahip değildir ancak onun fitratında ahlaki olma eğilimi mevcuttur. Bu eğilim ile birlikte doğumundan itibaren çevresindeki faktörlerden etkilenir. Ahlak gelişiminin kalıtımla getirilen niteliklerin olgunlaşmasıyla değil, bireyin çevresi ile gelişmekte olan ruhsal yapısının etkin etkileşimi sonucu gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Çocukta ahlak duygusal, sosyal ve

¹⁸ Kemal Sayar, Feyza Bağlan, Koruyucu Psikoloji, Çocuk Eğitiminde Duyusal Rehberlik, Timaş Yayınları, İstanbul 2015, s.23

zihinsel olmak üzere çok yönlü ve karmaşık bir süreç olarak gelişir ve yapılır.¹⁹

İnsan sosyal bir varlıktır ve tek başına yaşayamayacağından hem toplum ile etkileşimleri için hem de mutlu bir yaşam sürmesi için ahlaki davranmaya ihtiyaç duyar. Bu nedenle ahlaki gelişim dönemlerine kısaca değinmenin araştırmamız açısından da yararlı olduğunu düşünüyoruz. Ahlaki gelişim dönemleri farklı şekillerde sınıflandırılrsa da genel de şu şekildedir;

1. *Ahlak öncesi dönem:* Kurallara uyma kavramının olmadığı, ahlaki bir fikir sahibi olunmayan dönemdir. 3-4 yaşlarına kadar sürer.
2. *Bağımlı dönem:* Bu dönem çocuk için doğru kurallara eksiksiz ve sorgusuz uyma, aksi durumda cezayı kabul etmedir. Yaklaşık 5-8 yaşları arasındır.
3. *Bağımsız dönem:* Çocuğun kuralların amaç ve sonucunu irdelediği, ona göre karar verdiği karşılıklı anlayışın kabul edildiği dönemdir. 8-12 yaşlarından sonra çocukta artık akılcı ve evrensel bir ahlak oluşmaya başlamıştır.

Yukarıdaki ahlaki gelişim dönemlerini incelediğimizde görüyoruz ki kişilik ve ahlak gelişimi yaşam boyu devam etmesine rağmen özellikle ilk çocukluk ve çocukluk döneminde şekillenmektedir ki en yoğun hissedilen dönem de 11-14 yaş aralığıdır. Yapılan alan araştırmalarının sonucunda, çocuğun dine karşı canlı bir ilgi duyduğu, merakla Allah'ı öğrenmek ve anlamak istediği, küçük yaşlardan itibaren dua, namaz gibi dini pratiklere karşı istek duyarak bir yandan bunları denemeye çalışırken, diğer yandan dini konulara ve kavramlara karşı sonsuz bir öğrenme özlemi içinde olduğu bilinmektedir.²⁰

1.2 Ahlaki Gelişime Etki Eden Faktörler:

İnsanın ahlaki gelişimine etki eden pek çok faktör vardır fakat bunlardan en dikkat çekenleri aile, okul, medya ve arkadaş çevresidir. Bu faktörlerden ilki ve en

¹⁹ Hayati Hökelekli, Çocuk, Genç, Aile Psikolojisi ve Din, D.E.M. Yayınları, İstanbul 2009, s.11

²⁰ Mustafa Tavukçuoğlu, Okulöncesi Çocuğunun Eğitiminde Din Duygusu ve Din Eğitimi, Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı 14, s.53

önemlisi ailedir. Çünkü çocuğun ilk karşılaştığı ortam ailedir ve burada şekillenmeye başlamaktadır. Bu sebeple ailenin temel taşları olan anne-babaya çok büyük sorumluluklar düşmektedir. Çocuk çevresini fark etmeye, anlamlandırmaya, tanımlamaya başladığı andan itibaren taklit yoluyla öğrenmeye başladığı için birçok davranışı ilk anne-babasından öğrenir.

Babalar çocuklarına dış dünyanın gerçekliğini anlatırken anneler ise iç gerçekliği öğretir. Çocuklar kişilik özelliklerinin çoğunu anneden alır. Henüz hayatı anne-babasının gözüyle tanıyan bir çocuk, onların yönlendirmesiyle duygu ve düşüncelerini değiştirir. Bu sebeple ebeveynlerin kendi davranışlarını gözlemlemesi önemlidir.²¹

Aile büyükleriyle çocuklar arasında kurulacak duygusal birlikteliklerin, olumlu oluşu dini yaşantıyı da kuvvetlendiren bir unsurdur. Ebeveyninin güvenini kazanmış bir çocuk, Allah'a ve kendine güvenir. Ebeveyninin sevgisine kendini layık bulabilen bir çocuk, kendini ve yaratana sever. Duygusal yapı, gerçek hayat ve ilahi kudret arasındaki bu üçlü bağlantının kuvveti nispetinde, kendini gerçekleştirmiş kişilikler artar veya azalır.²²

Ahlaki gelişime etki eden bir diğer faktör ise okuldur. Eğitim öğretim faaliyetlerinin sürdürüldüğü, çocuğun hayatına pek çok yönden etki ve katkısı olan, gününün çoğunluğunu geçirdiği okul faktörü de önemlidir. Gerek pozitif ilimler gerekse dini ve ahlaki eğitimler bireyin ahlaki gelişimine etki etmektedir.

Geçmiş yıllarda dini eğitim okulda ya da Kur'an Kurslarında 7-8 yaşlarında başlamaktayken günümüzde gerek sosyal çevredeki ahlaki tehlikeler, gerek annelerin çalışma hayatında bulunma oranının artması gerekse ailelerin ahlaki ve dini eğitime olan yöneliminin artmasıyla dini eğitim 3 yaşına kadar düşmüştür. Bu hem DİB'in Sıbyan Mekteplerinin yaygınlaşması hem özel kreş ve devlet anaokullarının programlarının geliştirilmesiyle sağlanmaktadır.

Bu bağlamda dikkat edilmesi gereken en önemli nokta çocuğun gelişimsel

²¹ Nevzat Tarhan, Son Sığınak Aile, Nesil Yayınları, İstanbul 2011, s.156,161

²² Yurdagül Mehmedoğlu, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Bir Eğitim Sorunu Olarak Dini duygu ve Düşüncenin gelişimi, Ensar Neşriyat, İstanbul 1998, s.124

dönemleri ve ahlak gelişim dönemleri dikkate alınarak bir eğitim öğretim faaliyeti içine girmektedir. Kur'an-ı Kerim'in çocuğun din eğitimi konusundaki tavsiyeleri ve canlı bir örnek olan Peygamberimizin uygulamaları dikkate alınmalıdır.

Ahlakla ilgili bilgi ve hareketlerin edinilmesi, başka davranış örneklerinin edinilmesinden çok farklı değildir. Çocuğun gelişim basamağına göre, taklit, telkin, alışkanlık, özdeşleşme gibi dolaylı öğrenme yolları yanında; bilgi verme ve açıklama yapma, ikna etme, teşvik ve uyarma gibi doğrudan müdahale tarzları da duruma göre uygulanabilir.²³

Çocuğun ahlaki gelişimine etki eden bir diğer faktör ise arkadaş çevresi ya da sosyal çevredir ki taklit, özdeşleşme, örnek alma gibi öğrenme yollarını göz önünde bulundurduğumuzda göz ardı edilemeyecek bir faktördür. Bu bağlamda çocuğa iyi bir arkadaş çevresi, onu olumlu yönde etkileyecek güzel örneklerin bulunduğu bir sosyal ortam sağlamak önemlidir.

Günümüzde ahlaki gelişimi ciddi anlamda etkileyen bir diğer faktör de medyadır ki bu konuda hem anne- babalara, hem öğretmenlere, hem sosyal çevreye kısacası çocuğun hayatındaki tüm bireylere sorumluluk düşmektedir. Çünkü göz ardı edilemeyecek tehlikeler söz konusu olabilir ancak çalışmamızın sınırlılığı gereğiyle burada değinmeyeceğiz.

1.3 Çocuğun Ahlaki Gelişiminde Rol Model:

İnsan sosyal bir varlıktır bu yüzden ahlaki gelişimi de önemli bir konudur. Zira toplumda insanların bir arada mutlu ve huzurlu yaşamasını sağlayan ahlaki normlardır. Bu ahlaki normları kazandırmak ise eğitimin bir parçası olduğundan aile, okul ve çevrede gerçekleşen bir süreçtir. Çocuğun ahlaki gelişim dönemlerini tam olarak anlayabilmek için sosyal gelişimini de bilmek gerekir.

Çocukluk dönemine ilişkin sosyal davranışlarla ilgili en önemli gelişmelerden birisi, kısaca "empati" olarak adlandırdığımız, "kişinin kendisini başkalarının yerine koyabilme" kabiliyetidir. Sosyal bakış açısı diyebileceğimiz bu gelişme, kişinin

²³ Hökelekli, a.g.e. , s.26

kendi ve diğerlerinin iç psikolojik özelliklerini kavrama yetisidir.²⁴ Çocuğun kültürel norm ve standartlara uymayı öğrenmesi, birçok ahlaki davranışın temelini oluşturur ki toplumsal talep ve beklentilerin önemli bir kısmı çocuğun vicdanının içeriğini oluşturur.²⁵ Aslında ahlaki gelişimin başlaması vicdanın uyanmasıyla başlar da diyebiliriz.

Diğer taraftan genlerimiz ve çevresel faktörler, birbiriyle sürekli etkileşim halindedir ve hayat serüvenimizde neredeyse eşite yakın öneme sahiptir. Tabii burada hayata bakış açımız, mizacımız, yetiştiriliş tarzımız, kendimizi kontrol yeteneğimizin düzeyi de önemlidir.²⁶

İnsan tekamülünün yaratılış programına baktığımızda üç önemli dönem olduğunu görürüz. Bu dönemlerden ilki 0-6 yaş arası kapayan *taklit dönemi*dir. Bu dönemde çocuk, anne-babasının yaptığı her şeyi bir kamera gibi an be an kaydeder. Bu kayıtlar öyle önemlidir ki, karakterin %85’lik kısmı, bu kayıtların sebep olduğu duygulanımlarla inşa edilir. İlk altı yılda atılan temelin üzerine ikinci altı yılda örülen, *talim dönemi* gelir. Çocuk, ebeveyninden modellediği halleri hayat içinde bir bir denemeye başlar. Bu dönem aynı zamanda karakterini ve kişilik örüntüsünü inşa etmeye başladığı dönemdir. Sonra *tahkik dönemi* kendini gösterir. Önce taklit eden, sonra talim eden çocuk 12 yaşından sonra bütün yazılımlarını içselleştirmeye, kendi eleğinden geçirip özümsemeye başlar. Yetişkinliğe taşınacak kişilik örüntüleri donmuş bir beton gibi bu dönemde şekillenir.²⁷

Aslında çocuk dünyaya geldiği andan itibaren kendini tanımaya, anlamlandırmaya başladıktan sonra kendisi dışındaki dünyayı tanımaya ve anlamlandırmaya yönelir. Bu yönelimle birlikte aslında başta anne- babası olmak üzere çevresindeki her birey onun için birer örnek teşkil etmektedir. Zira empati, benzetme, özdeşleştirme yoluyla kendini yakın hissettiği kişilerin izinden gitmesi de kaçınılmaz bir süreçtir.

²⁴ Mustafa Köylü, Çocukluk Dönemi Ahlak Gelişimi, Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi,2003, s.71-72

²⁵ Hökelekli a.g.e, s.12-13

²⁶ Kemal Sayar, Feyza Bağlan, Koruyucu Psikoloji, Çocuk Eğitiminde Duyusal Rehberlik, Timaş Yayınları, İstanbul 2015, s.26

²⁷ Hatice Kübra Tongar, Korkutarak Değil Sevdirek Din Eğitimi, Hayy Kitap, İstanbul 2018, s.21-22

Bir başka ifadeyle bir ahlaki davranışın çocuk tarafından içselleştirilmesi, büyük ölçüde bir modelle “özdeşleşme” yoluyla gerçekleşir. Özdeşleşme, bir kimsenin kendisini başkasıyla bir tutması, ona uygun bir şekilde davranma eğilimidir. Çocuklar karşılarında örnek görmedikçe öğrenmeleri eksik, kusurlu kalmaktadır. Fakat özdeşleşme bazı araştırmacıların ileri sürdüğü gibi bütüncü bir olay olmayıp, seçici ve parçacı bir süreç olarak anlaşılmaya başlanmıştır.²⁸

Eğitim hayatı çocuğun ahlaki gelişimine etki eden önemli bir unsurdur. Okul eğitiminde, çocuk ve gençlerin ahlaki gelişimleri üzerinde öğretmenin rolü büyüktür. Okul öncesi dönemde çocuk, ebeveyn ya da diğer aile bireylerini ahlak modeli olarak seçerken, okul eğitimi döneminde ise ahlak modeli olarak çoğunlukla öğretmenini seçer. Onu otorite olarak kabul eder. Çocuğa göre öğretmenin söylediği ve yaptığı her şey doğrudur. Bu nedenle taklit edilmesi gereken kişi öğretmendir. Öğretmenin kişiliği, öğrencilere ve olaylara karşı tutumu, öğrencilerin kişiliklerine yansır. Çünkü öğrenciler öğretmeni örnek alarak onunla özdeşleşmeye çalışırlar. Bu nedenle öğretmen, dengeli ve tutarlı davranışları, adaleti ve sevgisiyle öğrenciler üzerinde olumlu etkiler bırakabileceği gibi; hırçın ve sabırsız davranması, sınıftaki disiplini sağlamak için zora başvurusu öğrenciler üzerinde olumsuz etkiler de bırakabilir. Sınıfta sevgi temeline dayalı bir ortam oluşturan, kendisi haksızlık yapmayan ve haksızlıkları tenkit ederek öğrencilerde hassas bir vicdan gelişimi sağlayan, kötü, kırıncı ve aşağılayıcı sözler kullanmayan bir öğretmenin öğrencilere iyi özellikler kazandıracağı, onların kişiliklerini olumlu yönde geliştireceği şüphesizdir.²⁹

Sadece öğretmenin örnek olması değil okulun sosyal bir ortam olması sebebiyle çocuklar okul pek çok bilgi ve becerileri öğrenirler. Bu noktada okulun idaresi başta olmak üzere tüm personele önemli sorumluluklar düşmektedir zira okulun sosyal atmosferi, sahip olduğu adalet düzeyi oranında çocuğun ahlak gelişimini etkiler. Okulun adalet düzeyi ise, öğrencilere ödül, ceza ve sorumluluk dağıtmada eşitlik ilkesine ne ölçüde uyduğu ile belirlenir.

Toplumlarda ahlaki davranışlara liderlerin de önemli bir katkısı vardır. Lider iyi

²⁸ Hökelekli a.g.e, s.13

²⁹ Hüseyin Peker, Çocuk ve Suç, Çocuk Vakfı Yay., İstanbul 1994, s.60-61

bir model olduğunda toplumunu iyiye, kötü bir model olduğunda ise toplumunu kötüye yönelteceği bir gerçektir. Toplumunu iyiye yöneltmek isteyen bir lider önce kendisinde bunu göstermelidir. Zira bir kimse bir değeri yüceltiyorsa, onu yaşamaya çalışmalıdır. Benimsediği söylenen faziletler, varlıklarını kağıt üzerinde sürdüremeyecek, ancak yaşanarak ve modellenerek hayata geçirilebileceklerdir.³⁰

Ahlak eğitiminde model oldukça önemlidir. İslami ve ahlaki değerler yaşanmadıkça, onların öğretilmesinin çok az etkisi olacaktır. Bilişsel öğrenme teorisinde gördüğümüz gibi, çocuklar hayran oldukları kişileri taklit ederler. Öğretmenler, ebeveynler, din adamları ve çocuklarla ilgilenenler, sergiledikleri ahlaki örnekler vasıtasıyla ahlaki değerleri etkilerler. Çocuklar kendileri açısından önemsiz olan kişileri, muhtemelen çok fazla model olarak almazlar. Ancak olumsuz modeller, olumlu örneklerden daha fazla taklit edilir³¹

2. İSLAM DİNİ EĞİTİMİ AÇISINDAN HADİS VE SÜNNET

İnsan yaratılış itibarıyla bilinmeyi öğrenme anlamı meylinde olan bir varlıktır. Her ne kadar aklıyla Allah'ın varlığına ulaşsa da dinin hükümlerini bilmede yetersizdir. Bu noktada insan yaratılış gayesi, görev ve sorumlulukları, ölümden sonraki hayatı vb. konuları dinimizin temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'den öğrenmektedir. İlahi kitabı anlamak, öğrenmek ve ilahi kitaba inanmak için önce Peygamberlik kavramına inanılması gerekmektedir. Çünkü Yüce Allah'ın kitabı Kur'an-ı Kerim'i insanlara ulaştıran peygamberlerdir. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'i insanlara eksiksiz ve doğru bir şekilde aktarmaları için yine insanlar içinden peygamberler seçmiştir ki bu kişiler her yönüyle Allah'ın emrettiği şekilde yaşayan kişiler olmuşlardır. Kur'an-ı Kerim'de Bakara suresinin 213. Ayetinde peygamberlerin gönderiliş amacı şu şekilde ifade edilmiştir; *“İnsanlar bir tek ümmet idi. Sonra Allah müjdeleyici ve uyarıcı olarak peygamberleri gönderdi. İnsanlar arasında anlaşmazlığa düştükleri hususlarda hüküm vermeleri için, onlarla beraber hak yolu gösteren kitapları da gönderdi. Ancak kendilerine kitap verilenler, apaçık deliller geldikten sonra, aralarındaki kıskançlıktan ötürü dinde anlaşmazlığa*

³⁰ Nevzat Tarhan, Değerler Psikolojisi ve İnsan, Timaş Yayınları, İstanbul 2016, s.56

³¹ Mustafa Köylü, Çocukluk Dönemi Ahlak Gelişimi, Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 2003, s.86

*düştüler. Bunun üzerine Allah iman edenlere, üzerinde ihtilafa düştükleri gerçeği izniyle gösterdi. Allah dilediğini doğru yola iletir.”*³²

Peygamberlerin birinci görevi tebliğ etmektir yani Allah’tan aldıkları vahiyleri eksiksiz ve doğru bir şekilde insanlara ulaştırmaktır. Bu konuda Kur’an-ı Kerim’de; “*Ey Resul! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan O’nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Doğrusu Allah, kâfirler topluluğuna rehberlik etmez.*”³³ buyurmuştur.

Allah inananların Peygamber’e itaat etmesini Kur’an-ı Kerim’de; “*De ki: Allah’a itaat edin; Peygambere de itaat edin. Eğer yüz çevirirseniz şunu bilin ki, Peygamber’in sorumluluğu kendisine yüklenen (tebliğ görevini yapmak), sizin sorumluluğunuz da size yüklenen (görevleri yerine getirmeniz)dir. Eğer ona itaat ederseniz, doğru yolu bulmuş olursunuz. Peygamber’e düşen sadece açık seçik uymaktır.*”³⁴ ayetiyle emretmiştir. Nitekim Kur’an’da buna benzer pek çok ayet bulunmaktadır.

Gerek peygamberlerin gönderiliş amacı açısından gerekse peygamberlerin ‘tebliğ’ görevi açısından tebyin, tebsir ve inzar kavramlarını açıklanması gerekirse; Tebyin; Allah elçilerinin, ilahi mesajın kapalı kalan yönlerini açıklamalarıdır. Bu hususu Kur’an şöyle ifade etmektedir: “(Ey Muhammed! Şimdi biz) sana da insanlara gönderileni açıklayasın diye Kur’an’ı indirdik” (Nahl s. 44. Ayet) peygamberler, yapacakları iyi şeyler karşılığında insanları müjdelemek (Tebşir) ya da işleyecekleri kötülükler karşılığında olacaklar bakımından onları uyarmakla (İnzar) görevlidirler. Dolayısıyla elçiler aynı zamanda birer uyarıcı ve müjdeleyici konumundadırlar. Bu konuda Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyurulmaktadır; “Biz elçileri, ancak müjdeleyici ve uyarıcı olarak göndeririz...” (En’am s. 48. Ayet ; Kehf s. 56. Ayet)³⁵

Vahye ve tevhid akidesine dayalı Peygamber ahlakı, insanın din, can, akıl, nesil ve mal gibi maddi manevi üstünlüğünün korunması, geliştirilmesi ve bunlara

³² H. Karaman, A. Özek, İ. Dönmez, M. Çağrı, S. Gümüş, A. Turgut, Kur’an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2012, (Bakara s. 213. ayet) s.32

³³ Karaman, Özek, Dönmez, Çağrı, Gümüş, Turgut, a.g.e., (Maide s. 67. ayet) s.118

³⁴ Karaman, Özek, Dönmez, Çağrı, Gümüş, Turgut, a.g.e., (Nur s. 54. ayet) s.356

³⁵ Muammer Esen, Kur’an’da Peygamberlik, Araştırma Yay., Ankara 2012, s. 41

gelebilecek zararların önlenebilmesi için gerekli ilke ve kuralları içermiştir.³⁶ Yani Yüce Allah insanın üstün ve değerli bir varlık olarak yaşamını sürdürmesini istediği için bunu bizzat yaşayarak, doğrudan vahiy yoluyla insanlara aktararak sağlayan peygamberler göndermiştir.

Bütün peygamberlerin insanlığa çağrısı, ahlâk öğretmeye yöneliktir. Bu sebepten ilk tebliğlerine tevhid'le birlikle, ahlâk öğretimiyle başlamışlardır. Onun için peygamberler, toplumların ahlâk ve inançları bozulduğunda gönderilmişlerdir, İnsanlığa sulh ve sükûn dolu bir hayat plânı daima peygamberler tarafından sunulmuştur. Hepsinde adaletin, doğruluğun, insafın, insanlara faydalı olmanın "iyi"; haksızlığın hırsızlığın, yalan söylemenin, insan öldürmenin ve zulmün ise, "kötü" olduğunu anlatarak, bulundukları toplumu İslah etmeye çalışmışlardır.³⁷

Peygamberimizi ve peygamberliği günümüzde temsil eden **Hadis** ve **Sünnet** kavramlarını inceleyecek olursak; **Hadis** kelimesi sözlükte; yeni şey, sonradan olan bir şeyin baş tarafı, haber vermek, hikâye etmek, haber ve söz gibi manalarda kullanılmaktadır. Kur'an'da ise; anlatmak, haber vermek, söz, hikâye, olay anlamlarına gelecek şekilde çeşitli türevleriyle otuz altı yerde geçmektedir.³⁸ Her iki anlamına da bakıldığında genelde haber vermek söz söylemek nakletmek manalarında kullanıldığı görülmektedir.

Hadis kelimesi dini bir kavram olarak kullanıldığında ise Hz. Peygamber'in söz, fiil veya takrirlerinden oluşan sünnetin yazılı ve sözlü belgeleri manasına gelmektedir. Ancak bazı âlimler Peygamberimizin fiili sünnetini kapsam dışında tutarak Hz. Peygamber'in sünneti olarak tanım yapmıştır.

Daha sonraki dönemde İslami ilimlerin oluşum süreciyle birlikte **hadis** kelimesi, Hz. Peygamber'le ilgili bilgileri, beyanları ve ondan nakledilen "tüm kültür malzemesini" ifade eden rivayet malzemesinin genel adı olmuş ve bu malzemeyi konu edinen bir ilim dalının da adı olmuştur.³⁹

³⁶ Korkmaz Tağma, Tek Kutuplu Beşeri Ahlak Felsefeleri ve Peygamber Ahlakı, Neşriyat Dağıtım, Ankara 2009, s. 89

³⁷ Abdullah Özbek, Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed, Esra Yay., İstanbul 1994, s.104-105

³⁸ Ömer Özpinar, Hz. Peygamber'i ve hadislerini Anlamak, Ensar Neşriyat, İstanbul 2012, s.138

³⁹ Özpinar, a.g.e., s.139

Sünnet kelimesi sözlükte yüze yakın manada kullanılmış olup bunların öne çıkanları; bir şeyi sivriltilmek, parlatmak, otlamak, yüz, şekil vermek, gidişat, adet, tabiat, yöntem, bir şeyi ihdas etmek, işlek ve çiğnenmiş belirgin yol, düz yol, dosdoğru yol gibi manalardır. Kur'an-ı Kerim'de **sünnet** kelimesi; sözlük manasına uygun olarak eskilerin âdeti ve Allah'ın âdeti, kanunu, hareket tarzı, anlamındaki **sünnetullah** şeklinde sekiz yerde geçmektedir.⁴⁰

Hz. Peygamber (s.a.v) de **sünnet** kelimesini hadislerinde “iyi olsun kötü olsun bir işte öncülük etme, çığır açma, ve bir işi adet etme, ihdas etme, ilk defa yapma, bilinen bir kuralı uygulama, yol, adet, davranış tarzı, kendisinin belirlediği yaşam tarzı, kendisinin belirlediği dini yaşantı, anlayış ve tavırlar gibi manalarda kullanmıştır.⁴¹

Dini bir kavram olarak **sünnetin** tanımı ise Hadisçilere göre, Usülcülere göre, Fıkıhçılara göre ve Kelamcılara göre farklılıklar göstermektedir ancak çalışmamızın sınırlılığı gereği bu tanımlara yer verilmeyecektir. Genel olarak baktığımızda **hadis** ve **sünnet** kavramları iç içe olmakla birlikte **sünnet** Peygamberimizin tüm fiillerini yaşantısını kapsamaktadır diyebiliriz.

Diğer taraftan peygamberimizin sözlerine **kavli(sözlü) sünnet**, bizzat yaptığı davranışlarına **fiili sünnet**, sahabelerinin yaptıklarını onaylamasına da **takriri sünnet** denilmektedir. Peygamberimizin çoğunlukla yerine getirdiği ve nadir terk ettiği sünnetlere **müekket sünnet**; zaman zaman terk ettiği sünnetlere ise **gayrı müekket** sünnet denilmektedir.

Gerek Kur'an-ı Kerim'deki ayetleri incelediğimizde gerekse Peygamberimizin buyruklarına baktığımızda Hadis ve Sünnet'in Kur'an-ı Kerim'den sonra ne kadar önemli olduğunu ve Kur'an'ı anlamada da son derece gerekli olduğunu görmek mümkündür. Öyle ki Veda Hutbesi'nde Peygamberimiz “Size iki emanet bırakıyorum. Bunlara sarıldığınız sürece Allah'ın yolundan sapmazsınız. Bu iki emanet Kur'an-ı Kerim ve sünnetimdir.” buyurarak Kur'an ve sünnetin İslam'ın iki

⁴⁰ Özpınar, a.g.e., s.140

⁴¹ Özpınar, a.g.e., s.140

temel kaynağı olduğunu vurgulamıştır.⁴²

2.1. İslam Dininin İlk Öğreticisi ve Rol Modeli Hz. Muhammed:

Yüce Allah ilk insan ve ilk peygamber olan Hz. Adem'den itibaren İlahi kitaplar ve peygamberler göndermiştir. Hz. Muhammed (s.a.v) ile de son din İslam'ı ve son İlahi kitap Kur'an-ı Kerim'i göndererek dinini tamamlamıştır. İnsanlara son din olan İslam'ı aktarma görevi Peygamberimize verilmesinden dolayı bu görev onu diğer peygamberlerden farklı yapan bir özelliğidir. Çünkü Hz. Muhammed 'Hatem-ül Enbiya' (Peygamberlerin sonuncu)dır. Bu önemli özelliği ışığında hem bulunduğu çağa örnek olmuş hem de kıyamete kadar var olacak tüm çağlarda yaşayacak insanlara örnek olacak bir peygamberdir.

Nakli bilgiyi içeren Kur'an, nüzulü ve tebliğiyle, cahiliye dönemini aydınlatarak yeni bir sosyal ve kültürel yaşam getirmiştir. Bu yaşamın sürdürülmesi ise, Kur'an'ı anlamakla ve onunla irtibatı devam ettirmekle eş anlamlı olmuştur. Bu irtibatın bir fiil yaşanması için, ahlakı Kur'an olan Hz. Peygambere tabi olmakla gerçekleşmiştir.⁴³

Kur'an'da Hz. Muhammed (s.a.v)in güzel örnek olduğu: *“Andolsun ki, Resulullah, sizin için, Allah'a ve Ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için, güzel bir örnektir”*⁴⁴ ayetinde vurgulanmıştır. Yine Peygamberimizin eşi Hz. Aişe'ye Peygamberimizin ahlakı sorulduğunda “O'nun ahlakı Kur'an ahlakıydı.” buyurması çevresinin de buna şahitlik ettiğinin bir göstergesidir.

Allah elçisinin güzel örnek olmasının birkaç anlamı vardır. İlk olarak Hz. Muhammed henüz peygamberlik kendisine gelmeden önce ahlakıyla, yüce gönüllü cömert kişiliğiyle, şeref ve onurlu oluşuyla ve güvenilir kişiliğiyle, insanlar için güzel bir örneklik teşkil etmekteydi. İkinci anlamı itibariyle onun peygamber olarak gönderildikten sonra kendisine vahyedilen, indirilen mesajdaki ve o zaman onda

⁴² Muvatta, Kader, 3.

⁴³ Tağma, a.g.e., s. 110

⁴⁴ Karaman, Özek, Dönmez, Çağrı, Gümüş, Turgut, a.g.e., (Ahzap s. 21. ayet) s.419

insanların tanık olduğu güzel ahlak, yüce gönüllü cömert kişiliğindeki güzel örnekliğıdir. Hz. Muhammed'in üçüncü örnekliğı ise, onun inananlara yönelik her bakımdan önder örnekliğıdir.⁴⁵

Peygamberimiz kendisinin örnek olarak gönderildiğini ve dini açıklayan ve öğreten bir Allah'ın elçisi olduğunu pek çok hadisinde vurgulamıştır. Nitekim Peygamberimiz sünnetini küçümseyenlere karşı bizleri uyarmış ve şöyle buyurmuştur; *“Şunu kesin olarak biliniz ki, bana Kur'an ve onunla beraber onun bir benzeri (sünnet) daha verilmiştir. Karnı tok bir halde rahat koltuğuna oturarak 'şu Kur'an'a sarılın; onda neyi helal görürseniz onu helal, neyi haram görürseniz onu da haram kabul ediniz' diyecek kimselerin gelmesi yakındır. Şüphesiz ki Allah'ın Resulü'nün haram kıldığı Allah'ın haram kıldığı gibidir.”*⁴⁶ Yine Peygamberimiz *“Kim benim sünnetimden yüz çevirirse; benden değildir.”* buyurmuştur.⁴⁷

Sünnetin terkinin Müslümanlara nasıl bir zararının olduğunu Peygamberimiz; *“Dinin elden çıkışı sünnetin terkiyle başlar. Halat nasıl lif lif kopup parçalanırsa, din de sünnetin birer birer terk edilmesiyle ortadan kalkar.”*⁴⁸ hadisiyle vurgulamıştır. Peygamberimiz sünnetin terkiyle karşılaştığı durumlarda sahabeyi sözlü uyarılarla, fiili uyarılarla ve tavsiye şeklindeki uyarılarla uyarak konuyu önemine her zaman dikkat çekmiştir.

Toparlayacak olursak Peygamberimiz dinin her alanında ve Kur'an'ın her buyruğunda biz Müslümanlara yaşayarak örnek olmuştur. Öyle ki Kur'an'daki bazı konulara açıklık getirmede ve zaman zaman da Kur'an'da olmayan konuları insanlara aktarmakta en önemli rehberdir. Çünkü gerek Yüce Allah'ın dini İslam'ı gerekse İlâhi kitabı Kur'an'ı tek başına salt aklıyla bir insanın idrak etmesi mümkün değildir. Yetersiz ve eksik kalınan noktalarda Allah Peygamberini biz Müslümanlara bir elçi, bir rehber, bir öğretmen ve en önemlisi de örnek olarak göndermiştir.

⁴⁵ Esen, a.g.e., s.52

⁴⁶ Ebu Davud, Sünen, 5; İnb Mace, Mukaddime, 2.

⁴⁷ Buhari, Nikah, 1.

⁴⁸ Darimi, Mukaddime, 16.

2.2. Peygamberimizin Eğitim Anlayışı:

Kur'an-ı Kerim 23 senede tedrici olarak tamamlanmıştır ve Kur'an'ın indirilmeye başlandığı zamandan itibaren Peygamberimiz bir eğitimci olarak yaşamına devam etmiştir. İlk adımı da gelen ayetleri insanlara anlatması ve öğretmesi idi.

Kur'an'ın öğrenilmesi konusunda Hz. Muhammed çok titiz davranmıştır. Bunun için dört tedbir uygulamıştır:

1. İtinalı ve kontrol altında yazıyla tespit.
2. Yetkili bir Kur'an öğreticisinin yanında talim görme.
(Bu öğretici Hz. Muhammed'dir.)
3. Ezberleme.
4. Yıllık mukabele⁴⁹

Peygamberimiz risaletinin ilk yıllarından itibaren sulh ve uzlaşma yolunu seçmiştir. Bu tavrıyla insanların dikkatlerini üzerine çekmiştir. Tabi ki en dikkat çeken davranışı ise söylediklerini ilk önce bizzat kendinin yapması idi. “O, söylediklerini önce, bizzat kendi nefsinde tatbik etmiş bir eğitimcidir. Adalet, eşitlik, ilim, cihad, kardeşlik, yardımlaşma, istişare, çocuklara ilgi, kadınlara hürmet, komşuyu gözetme, akrabayı ziyaret gibi konularda her ne söylemişse, herkesin gözü önünde, fiili olarak tatbik etmiştir.”⁵⁰ Bu sebeptendir ki İslami eğitimde tatbik önemli bir özellik olagelmıştır. Bir başka örnek ise şöyledir; Sehl bin Sa'd'ın rivayetine göre Peygamberimiz bir gün minbere çıkmış ve namaz kılmıştır. Peygamberimiz, namazın gereklerini yerine getirdikten sonra arkasına dönüp ashaba şu şekilde seslenmiştir: "Ben bunu şunun için yaptım (bu namazı şunun için kıldım): Bana uymanızı ve namazımı öğrenmenizi sağlamak için."⁵¹

Peygamberimizin eğitimdeki en önemli gayesi ise iyi insan yetiştirmektir. Dolayısıyla da etrafındakilere insan-ı kâmil olmanın inceliklerini anlatmaktaydı. Peygamberimiz bazen bir kişiye bazen topluluklara bazen yetişkinlere bazen kadın,

⁴⁹ Özbek, a.g.e., s.18

⁵⁰ Özbek, a.g.e., s.20

⁵¹ Buhan, El-İmam Ebi Abdillah Muhammed bin İsmail İbn İbrahim, Sahfu'l-Buhan, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrüt-Lübnan 1992, Kltabü'l-Cuma, 26/917, 1-11 .. 274.

çocuk, yaşlı, genç karışık topluluklara konuşurdu. O mecliste bulunmadığından öğrenemeyenlere öğretsinler diye birilerini görevlendirirdi ki bu da onun eğitim yöntemlerindendir. Bu örneği en belirgin Bedir Savaşı'nda esir düşenlerin 10 Müslümana okuma yazma öğretmek serbest kalmalarıyla ve İslam'ın ilk okulu olan "Suffe" de görmekteyiz.

Vahiylerin gelmeye başlamasının ardından Yüce Allah'ın emriyle Peygamberimiz ilk eğitim öğretim faaliyetlerine kendi evinde başlamış ardından sayının artması üzerine Erkam b. Ebü'l-Erkam'ın evinde devam etmiştir. Peygamberimiz insanlara İslam'ı anlatırken Kur'an'ın metotlarını kullanıyordu. Öyle ki Kur'an'ın ilk emri "oku!" olduğundan hem Peygamber hem ashabı okuyarak eğitileceğine işaret etmektedir. Ayetlerin devamında "kalemle öğretme" de Kur'an'ın önemli bir eğitim metoduna işaret etmektedir.

Peygamberimizin ümmetine düşkün, yumuşak ve merhametli bir peygamber olması da önemli özelliklerindendir. Diğer taraftan eğitim-öğretim faaliyetlerinde temel şartlardan olan güven unsuru Peygamberimizde örnek teşkil edecek derecedeydi. Nübüvvetten önce bile insanlar canını malını O'na emanet ederlerdi. Kâbe Hakemliği olayı ise buna bir başka çarpıcı örnektir. İnsanları çalışmaya teşvik eder ve sabrın önemine vurgu yapardı.

Eğitimde mizahın dikkat çeken bir yönü olduğu dikkat çeken bir gerçektir ki Peygamberimizin de mizahi bir yönü vardı ve çevresindekilerin dikkatini çekmeyi başarıyordu. Nitekim bir adam Hz. Muhammed'e gelerek evinin eşyasını taşımak için kendisine zekât develerinden birinin verilmesini ister. Hz. Muhammed de O'na; "Seni dişi devenin yavrusuna bindireceğim." der. Adam, "Ya Rasulullah! Ben devenin yavrusunu ne yapacağım?" deyince, Hz. Muhammed, "Deve deveden başka şey mi doğurur?" der. Böylece Hz. Muhammed, mizah yollu, erkek deve ne kadar yaşlansa, yine dişi devenin yavrusu sayılacağını anlatmak istemiştir.⁵²

Peygamberimizin eğitim anlayışı büyük ölçüde yetişkinler eğitimi üzerinden gerçekleşmiştir. Bunun en belirgin nedeni, O'nun eğitiminin temelinde İslam dininin tebliğinin yer almasıydı. Doğal olarak tebliğ işi öncelikle yetişkinlere yönelik olarak

⁵² Davud, Edeb, 92

gerçekleştirilmiştir. Çocukların eğitim etkinlikleri içerisinde yer alması zamanla gerçekleşmiştir.⁵³ Ancak Hz. Peygamber'in eğitimciliğini geniş bir çerçevede ele almak gerekir. Çünkü O'nun eğitim-öğretim faaliyetleri, günümüzdeki gibi belli yaş ve bilgi düzeyine sahip kişilere, özel bir okul ya da sınıf ortamında yazılı literatürden okuyup yorumlayarak ders verme şeklinde olmamış; çocuk, genç, yaşlı ayrımı yapılmaksızın pek çok insanın bireysel ve sosyal hayat için gerekli olan; meslek edinme, kendini gerçekleştirme, toplum için bir rol üstlenme gibi temel bilgiler ışığında eğitilmeleri yani yaygın eğitim şeklinde gerçekleşmiştir.⁵⁴

Hz. Peygamber'in eğitim anlayışının, "öğrenebilir durumda olan herkese bilgi ulaştırma" ilkesine dayandığını söylemek mümkündür. Hz. Peygamber, çocukların yetişkinlerle birlikte eğitim almalarına katkı sağlamak suretiyle, sıcak bir ortamda, iyi ilişkiler geliştirmelerini kolaylaştırmış ve çocukların yetişkinlerle aynı ortamda öğrenmelerine fırsat sağlamış ve böylece kuşakların birbirlerini tanımalarına da imkân hazırlamıştır. Peygamber Efendimiz kadınların öğrenmelerini kolaylaştırmak için gerekli düzenlemeler yapmıştır. Diğer taraftan Hz. Peygamber, kadınların okuma yazma öğrenmelerini daima teşvik etmiş, hanımlarından Hafsa'ya okuma yazma öğretmek üzere Şifa Hatun adındaki sahabeyi görevlendirmiştir.⁵⁵

Hz. Muhammed insanları öğrenme ölçüsü içerisinde tabakalara ayırır:

"Ya âlim ol.

Ya öğrenen ol.

Ya (bunları) seven ol.

Ya dinleyen ol.

Beşincisi olma, helâk olursun!"⁵⁶

Bu tasniften anlıyoruz ki, ilim ve öğrenme ile ilgisi olmayan insan, topluma zararlı insandır. Bir başka hadisinde Hz. Ali'ye; "Senin (öğrettiğin bilgiler) le Allah'ın tek bir kişiyi hidayete kavuşturması, senin için, kırmızı develerden daha hayırlıdır."

⁵³ Adem Korukcu, Peygamberimizin Eğitim Uygulamalarında Görselleştirme, İslami İlimler Dergisi, Bahar 2006,s.193

⁵⁴ Eşref Nural, Hüseyin Durguter Hz. Muhammed Sallallahü Aleyhi Vesellem'in Eğitim Liderliği, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Bahar 2012,s.28

⁵⁵ M. Akif Kılavuz, Peygamberimizin Eğitim Anlayışı, Diyanet Aylık Dergi, Kasım 2012,s.2

⁵⁶ Hüsamü'd-Din El-Hindi, a.g.e. c.10, s. 143

tavsiyesinde bulunmuştur.⁵⁷

Peygamber efendimiz bireysel farklılıkları göz önünde bulundurarak eğitim öğretim faaliyetlerini sürdürmüştür. Peygamberimiz, "Kolaylaştırınız, güçleştirmeyiniz. Müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz."⁵⁸ Şeklinde ifade ettiği yaklaşımda, insanların eğitimlerinde onların eğitiminin de kolaylaştırma temelinde gerçekleştirilmesini önermektedir. Bu bağlamda o, imkânlar ölçüsünde tebliğini ve eğitim metotlarını insanların özelliklerini göz önünde bulundurarak ve onların anlamalarına yardım edici materyalleri kullanarak gerçekleştirmiştir.⁵⁹

Hiz. Muhammed, ilim ve hidayeti kabul etme yönünden insanları, üzerine yağmur yağın üç sınıf toprağa benzetir:

a- Birincisi su tutan, üzerinde otlar bitiren bir topraktır.

Allah'ın dinini anlayan, öğrenip öğreten kimse bu toprağa benzer.

b- İkincisi, ot bitirmeyen çorak bir topraktır. Suyu tutar.

Allah onunla da insanlara fayda verir. Ondan su içerler, hayvan sularlar ve otlatırlar. Kibrinden başını kaldırmayan kimse bu toprak gibidir.

c- Üçüncüsü ise, düz (yamaç, şaplı ya da tuzlu) bir yerdir. Ne su tutar ne de çimen bitirir. Allah'ın hidayetini kabul etmeyen kişi de böyledir.⁶⁰

Peygamberimiz, öğretim olgusunu sadece dini bilgi ve değerlerle sınırlı tutmamıştır. O, günlük yaşamla ilgili durumların öğretimini de önemsemiş ve bunu da uygulamalı olarak göstermeye çalışmıştır. Ensar'dan bir adam peygamberimize "yardım dilemek amacıyla" geldiğinde, peygamberimiz hem dilenciliğin kötü olduğunu ima etmek ve hem de güçlükten kurtulması için o adama elindeki sınırlı imkânla keser-balta aldırıştır. Daha sonra da ormana gidip odun toplayıp satmak suretiyle rızkını çıkartmasını istemiş ve bu önerilerinin yerine getirilip getirilmediğinin de takipçisi olmuştur. Sonuçta bu kişi maddi durumunu düzeltmiştir.⁶¹

⁵⁷İbnu Abdilber, a.g.e. s, 161.

⁵⁸ Buhari, Sahihul-Buhari. Kitabu'l-İlm, II/69, HI., 31.

⁵⁹ Korukcu, a.g.e. ,s.194

⁶⁰ Müslim, Fedail, 15.

⁶¹ Korukcu, a.g.e. ,s.197

Peygamberimiz anlaşılması güç karmaşık konularda somutlaştırma yoluna gitmiş ve bu şekilde Müslümanların daha iyi anlamasını sağlamıştır. Cabir b. Abdullah'ın rivayet ettiği hadis şöyledir; "Biz Peygamber(s.a.v.)'in yanında idik. Yere bir çizgi çizdi. O çizginin sağına iki çizgi, soluna da iki çizgi çizdi. Sonra elini ortadaki çizginin üzerine koyarak dedi ki:

'Bu Allah'ın yoludur' Sonra da şu ayeti okudu: 'Şüphesiz bu benim dosdoğru yolumdur. Buna uyun. Başka yollara uymayın. Zira o yollar sizi Allah'ın yolundan ayırır ..'(Enam 153)"⁶²

Peygamberimiz vahiyleri aktarırken ya da dini bir konuda bilgi vereceği zaman dikkat çekmek için soru-cevap tekniğini çok kullanırdı. Yine konunun akılda kalıcılığını sağlamak için Kur'an'dan kıssalar anlatılırdı. Ses tonunu jest ve mimiklerini konun önemli noktalarına göre etkili kullanırdı.

Şimdiye kadar Peygamberimizin gerek eğitim anlayışını, gerek tavsiyelerini gerekse eğitim-öğretimle ilgili yöntemleri aktarılmıştır. Toparlanacak olursa elde edilen bilgiler ışığında eğitim-öğretim metotlarını maddeler halinde belirtilmesinin çalışma açısından yararlı olacağı düşünülmüştür ve aşağıdaki başlık altında sıralanmıştır.

2.3. Din Eğitim-Öğretim Metotlarından Hz. Muhammed'in Eğitim-Öğretim Metotları:

- Kısa ve akıcı konuşur samimi ve seviyeye uygun konuşmayı tercih ederdi. Ses tonunu iyi ayarlar, jest ve mimiklerini kullanır, mizahtan yararlanır dinleyicileri gözleriyle kontrol altına alırdı. Konunun önemine vurgu için yeminle başlar bazen de söylediği şeyi üç kez tekrar ederdi.
- Karşılıklı konuşma ve soru cevap yöntemini kullanır, zekâları açmak, bilgileri ölçmek için de sorular sorardı. Muhatabının sorusuna ne eksik ne fazla tam cevap verirdi ancak bazen aynı soruya değişik cevaplar da verirdi. Özel bir soruya genel bir cevap verir ya da sorulan konudan başka bir konuya geçiş yapacak şekilde cevaplar da verirdi.

⁶² İbn-i Mace, Sünen-ü İbn-i İhlce, Mukaddime 1/11. 1.. 6.

- Kur'an'da geçen temsil örneklerinden verir ve kendisi de benzer örnekler söylerdi.
- Bazen konuyu tartışma yöntemiyle aktarır bazen de maddeler halinde dile getirirdi.
- Öğretirken itidale ve insanları bıktırmamaya dikkat eder tedric yöntemiyle aktarırdı.
- Kıssa ve örneklerle konuyu anlatır, zaman zaman da yaparak yaşayarak öğrenmeye dikkat çekerdi.
- Vaaz ve nasihatler verir bazen de şekiller ve görsel materyallerle konuyu anlatırdı.
- Tergib ve terhib metodunu kullanır, bazı mühim hataları hemen düzeltir ve devamlı hayırlı şeyleri telkin ederdi.

Her konuda olduğu gibi çocukları eğitme konusunda da, Hz. Peygamber (sav)'in insani değerlere önem verdiğini; onları sevdiğini, adaletli davrandığını, hoşgörüsüyle muamelede bulunduğunu, onlara değer verdiğini, kişisel gelişimlerini tamamlamaları konusunda onlara yardımcı olduğunu vs. özellikle belirtmek isteriz. Bununla beraber çocuklara da Allah ve Peygamber sevgisini aşılamanın hedeflendiğini görmekteyiz. Hz. Peygamber (sav) ve ailesinin sevgisini çocuklara kazandırma hususunda ise şu hadisi zikredebiliriz.

“Çocuklarınızı şu üç haslet üzere yetiştirin; Hz. Peygamber (sav)’i sevmek, onun ev halkını, dost ve yakın arkadaşlarını sevmek ve Kur’an okumak...”⁶³

Bu açıklamalardan sonra Hz. Peygamber (sav)'in çocuk eğitiminde hangi hususları öne çıkardığını düşündüğümüzde sırasıyla şunlardan bahsedebiliriz:

- İman esaslarının öğretimi
- İbadet eğitim-öğretimi
- Kur'an-ı Kerim öğretimi
- Temel alışkanlıkları kazandırma.

⁶³ Münavi, Feyzü'l-Kadir, 1/225.

- Temel gelişimlerini dikkate alma⁶⁴

Peygamberimizin çocuk eğitiminde öne çıkardığı hususlar araştırmamızın konusu içerisindeki Peygamberimizin hayatıyla ilgili ders kazanımlarını ilgilendirdiğinden ikinci bölümde ilgili öğretim programlarına ve kazanımlara değinilecektir.

3.TÜRKİYE’DE DİN EĞİTİMİ VE DİN EĞİTİMİ FAALİYETİ OLARAK PEYGAMBERİMİZİN HAYATI EĞİTİM VE ÖĞRETİMİ

Ülkemiz tarihi boyunca din eğitimi çeşitli değişiklik ve gelişmelerle birlikte günümüze kadar gündemdeki yerini koruyarak gelmiştir. Türklerin İslamiyet ile tanıştığı Talas savaşından Osmanlı dönemine, Cumhuriyet döneminden yakın tarihimize ve nihayetinde günümüze kadar pek çok çalışmalar ve faaliyetler yapılmış ve yapılmaya da devam etmektedir. Bu durum toplumumuzun dine olan ilgisini de göstermektedir. Ülkemizde din eğitimi ailede, yaygın eğitim olarak Kur’an Kurslarında ve örgün eğitim olarak ise okullarda devam etmektedir.

Cumhuriyet döneminde 1924, 1961 ve 1982 olmak üzere üç tane anayasa yapılmıştır ancak bunlardan ilkleri din-devlet arasındaki ilişkiyi tam açıklayamamıştır. Öyle ki 1961 anayasasında bugün zorunlu dersler arasında bulunan "din kültürü ve ahlak öğretimi" dersi bulunmamakta idi. Din eğitimi hak ve özgürlüğü ise şöyle ifade edilmişti: "Din eğitim ve öğrenimi, ancak kişilerin kendi isteğine ve küçüklerin de kanuni temsilcilerinin isteğine bağlıdır."⁶⁵ Bu ifadeye dayanarak kısıtlı da olsa dini eğitim-öğretim faaliyetleri resmi olarak sürdürülmeye başlanmış oldu. 1982 anayasasında ilgili madde şöyle düzenlendi: "Din ve ahlak eğitim ve öğretimi devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır."

1982 anayasasının din ve vicdan özgürlüğü ile ilgili 24. Maddesi şu şekildedir; "Herkes, vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir. 14’üncü madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dini ayin ve törenler serbesttir. Kimse,

⁶⁴ İsmail Sağlam, Hz. Peygamberin Çocuk Eğitiminde Öne Çıkardığı Hususlar, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Cilt: 11, Sayı:2, 2002,s.170

⁶⁵ <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa61.htm> (25.03.2019/13:20)

ibadete, dini ayin ve törenlere katılmaya, dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dini inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz. Din ve ahlak eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlıdır. Kimse, Devletin sosyal, ekonomik, siyasi veya hukuki temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasi veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun, dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz.”⁶⁶

Ülkemizde geçmişten günümüze kadar din eğitimiyle ilgili pek çok faaliyet yapıldığı daha önce vurgulanmıştı. Çalışmamız açısından özellikle okullardaki gelişmelere değinmenin faydalı olacağını düşünülmektedir. Uzun yıllardır okullarda din eğitimi faaliyeti Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programları ile sürdürülmektedir. Ancak gerek gelişen eğitim öğretim faaliyetleri gerek toplumun talep ve istekleri gerekse ahlaki ihtiyaçların artmasıyla 2012 yılında MEB’in müfredata seçmeli ders olarak Kur’an-ı Kerim, Temel Dini Bilgiler ve Hz. Muhammedin Hayatı derslerini eklemesiyle din eğitimi alanında gelişmeler kaydedilmiştir. Nihayetinde 20 Ocak 2018 tarihinde hem DKAB öğretim programı hem de seçmeli derslerin öğretim programları güncellenerek eğitim öğretim faaliyetlerindeki son halini almıştır.

Günümüzde yaygın eğitimde de yeni gelişmeler kaydedilmeye devam etmektedir. Önemli bir gelişme olan DİB’in “Kur’an Kursları Okul Öncesi Din Eğitimi Projesi” ile 4-6 yaş arası çocuklar için sıbyan mektepleri açılmış, 1 yıllık pilot uygulamanın ardından 2014-2015 eğitim-öğretim yılından itibaren ülke genelinde faaliyete başlamıştır.

⁶⁶ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tc_anayasasi.maddeler?p3=24 (26.03.2019/15:36)

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de din eğitimi toplumun huzuru, çağın gereklilikleri ve bireylerin ahlaki gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Toplumumuzda anne babalar pozitif ilimler kadar dini ilimlere de önem vermekte ve hem kendi imkânlarıyla hem de devletin imkânlarını kullanarak bu eğitimin en doğru şekilde çocuklarına verilmesini sağlamaktadırlar. İslam dininin temel kaynağı Kur'an-ı Kerim'dir, ikinci kaynak ise Peygamberimizin hadis ve sünnetidir ki din eğitiminin temeli bu iki kaynaktan oluşur. Dinimizin temel ilke ve kurallarının daha iyi öğrenilmesi nihayetinde somut örnekler ile desteklenmesine bağlıdır ki Kur'an-ı Kerim'de de ifade edildiği üzere bu somut örnek her haliyle Hz. Muhammed (SAV)'dir. Dolayısıyla din eğitimi sürecinde Peygamberimizin hadis ve sünneti iyi aktarılmalı, öğrenciler dürüstlüğü, alçak gönüllü olmayı, adaleti, saygıyı ve sevgiyi ve daha birçok ahlaki değeri Peygamberimizin yaşantısından öğrenmelidir. Zira Peygamberini iyi tanıyan ve anlayan bir çocuk Allah'a, ailesine, toplumuna ve ülkesine karşı ahlaklı ve sorumluluk sahibi bir çocuk olur.

4.DİN EĞİTİMİYLE İLGİLİ ÖĞRETİM PROGRAMLARININ AMACI

4.1.İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı:

Günümüzde eğitim ve öğretim faaliyetleri gelişen ve değişen bilim ve teknolojinin etkisiyle sürekli kendini güncellemek durumundadır. Din eğitimi kapsamında DKAB Dersi Öğretim Programı da gelişim göstermektedir ki bu uygulanabilirlik ve kazanımlara ulaşılabilme açısından fayda sağlamaktadır.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4-8. Sınıflar) Öğretim Programı'nın geliştirilmesinde; yapılandırmacı öğrenme modelini destekleyen çoklu zekâ, öğrenci merkezli öğrenme, beceri temelli öğrenme gibi yaklaşımlar dikkate alınmıştır. Beceri temelli öğrenme, öğrencilerde öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve hayata aktarılması tasarlanan bilgi, tutum ve beceriler bütününe ifade etmektedir. Bu bağlamda temel becerileri ön planda tutan, öğrenme sürecinde öğrencinin aktif katılımına ve öğretmen rehberliğine imkân veren, öğrencilerin araştırma yapabilecekleri, keşfedebilecekleri, problem çözebilecekleri, çözüm ve yaklaşımlarını paylaşıp tartışabilecekleri ortamların sağlanmasının önemi vurgulanmıştır. Ayrıca programda gelişim düzeyini göz önünde bulunduran,

öğrenme sürecinde ön bilgileri harekete geçiren, anlamlı öğrenmelerin gerçekleşebileceği, farklı öğrenme stillerine uygun öğretme ortamlarının sağlanması hedeflenmiştir.

Programda din ve ahlakla ilgili temel kavramların öğretimi, din ve ahlakla ilgili bilgilerin kavramsal temellerinin oluşturulması ve kavramlar arası ilişkilendirmelerin yapılması hedeflenmiştir. Böylece öğrencilerin dinî ve ahlaki kavramları yorumlamaları ve bazı temel becerileri (araştırma ve sorgulama, problem çözme, iletişim kurma vb.) geliştirmeleri amaçlanmıştır.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4-8. Sınıflar) Öğretim Programı İslam dini ve diğer dinleri betimleyici yaklaşımla öğretime konu etmeyi amaçlamıştır. İslam dini, Kur'an ve sünnetin ortaya koyduğu temel ilkeler çerçevesinde esas alınmıştır. İslam düşüncesinde ortaya çıkan yorumlar bilimsel bir metotla ve mezhepler üstü bir yaklaşımla ele alınmıştır. Yaşayan diğer dinler ise bilimsel bir metotla, dinler açılımı ve olgusal bir yaklaşımla öğretime konu edilmiştir.

Bu temel felsefeye uygun olarak geliştirilen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4-8. Sınıflar) Öğretim Programıyla; 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan "Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri"ne uygun olarak öğrencilerin;

- Dinî ve ahlaki kavramları tanımaları,
- Dinin sosyal hayat, kültür ve medeniyet unsurları üzerindeki etkilerini kavramaları,
- Farklı inanç ve yorumları tanımaları ve bunlara saygı duymaları,
- Çevresindeki dinî davranış, yorum, tutum ve deneyimlerin farkında olmaları,
- Ahlaki değerleri tanımaları ve bunları içselleştirmeleri,
- İslam dininin ana kaynaklarını tanımaları,
- Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hayatını ve örnek ahlakını tanımaları,
- İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak ilkelerini açıklamaları,
- Bazı dua ve surelerin muhtevasını ana hatlarıyla tanımaları,

- İnanç ve ibadetlerin davranışları güzelleştirmedeki olumlu etkisinin farkına varmaları amaçlanmaktadır.⁶⁷

4.2.İDKAB Programının Öğrenme Alanlarından Hz. Muhammed;

Hz. Muhammed (s.a.v.), Allah'ın insanlığa gönderdiği son peygamberdir. O, getirdiği mesajla insanlığa önemli katkılarda bulunmuş, inanan inanmayan pek çok insanın saygısını kazanmıştır. İnsanlığa rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed, İslam inancında ve kültüründe önemli bir yere sahiptir. O, fikir ve davranışlarıyla günümüz insanını etkilemeye devam etmektedir. “Hz. Muhammed” öğrenme alanı, *“Hz. Muhammed’i Tanıyalım, Hz. Muhammed ve Aile Hayatı, Hz. Muhammed’in Hayatı, Allah’ın Kulu ve Elçisi: Hz. Muhammed, Hz. Muhammed’in Örnekliği”* ünitelerinden oluşmaktadır.

Öğrenciler bu öğrenme alanıyla, genel olarak Hz. Muhammed'in doğduğu çevre, aile büyükleri, doğumu ve çocukluğu, gençlik hayatı, erdemli davranışları, aile büyüklerine karşı davranışları, haksızlıklara karşı çıkışı ve arkadaşlarıyla iyi geçinmesi hakkında bilgi edinir. Onun Hz. Hatice ile evliliği ve ondan olan çocuklarını tanır ve aile içindeki davranışlarına örnekler verir. Ayrıca aile bireylerini sevmeyi, onlar arasında ayrım yapmamayı, onlarla görüş alışverişinde bulunmayı, akrabaları ziyaret etmeyi, misafirperverliği, komşulara iyilik etmeyi, öksüzleri ve kimsesizleri gözetmeyi, israftan kaçınmayı öğrenir; Hz. Muhammed'in ilk vahiy almasını, çağrısının Mekke ve Medine dönemlerini, onun eğitim öğretim, ibadet ve toplumsal dayanışma konularında oluşturduğu kurumları tanır. Hz. Muhammed'in insan olduğunu ancak vahiy alması yönüyle diğer insanlardan ayrıldığını, Kur'an'ı açıklama görevini üstlendiğini insanlara davranışlarıyla model olduğunu ve insani değerleri yerleştirmek için gönderildiğini kavrar. Kendi davranışlarını bu ilkeler doğrultusunda şekillendirir ve öz eleştiri bilinci kazanır.

⁶⁷ Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 Ve Ortaokul 5, 6, 7 Ve 8. Sınıflar), MEB yay., Ankara 2018, s.8

Bu öğrenme alanında “Siyer, Megâzî, İslam Tarihi, Hadis” disiplinleri ve Kur’an’ın temel kavramları ve verileri kullanılacaktır. Üniteler, içeriği açısından öncelikle ilgili öğrenme alanlarıyla ilişkilendirilmiştir. Hz. Muhammed öğrenme alanında öğrenciler, Hz. Muhammed’i ve mesajını doğru anlama becerisini geliştirecek etkinliklerle desteklenecektir.⁶⁸

Ünite genelinde konular, günlük hayattan ve öğrencilerin somut deneyimlerinden örneklerle işlenir. Ayrıca ayet ve hadisler başta olmak üzere, Hz. Muhammed (s.a.v.) ile ilgili öğrenci seviyesine uygun edebî metinlerden yararlanılır. Hz. Muhammed (s.a.v.) ile ilgili öğrenci düzeyine uygun vecize, deyiş, nefes, şiir ve beyit gibi edebî metinlerden yararlanılır.⁶⁹

4.3. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı:

Peygamberler, insanlığın başlangıcından itibaren yüce Allah (c.c.) tarafından hidayet rehberi olarak gönderilmiş seçkin kullardır. İlk insan Hz. Âdem (a.s.) ile başlayan peygamberlik süreci, Hz. Muhammed (s.a.v.) ile tamamlanmıştır. Hz. Muhammed (s.a.v.) kıyamete kadar insanlığın kurtuluşu için tek umuttur. Âlemlere rahmet olan son elçinin gönderiliş amacının en güzel şekilde kavranması; onun doğru bir şekilde tanınması, insanlığa tanıtılması ve örnek alınması ile mümkün olacaktır.

Kur’an-ı Kerim’de, âlemlere rahmet olan Peygamberimizin güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderildiği ve son peygamber olduğu bildirilmekte; ilâhi emir ve yasakları tebliğ ederek fert ve toplumları arındırmakla ve onlara kitap ile hikmeti öğretmekle görevlendirildiği vurgulanmaktadır. Bu nedenle Peygamberimize itaat edilmesi, onun herkesten çok sevilmesi ve örnek alınması gerekmektedir.

Peygamberimiz herkes için hayatın tamamını kuşatan ideal bir örnektir. Onun, her insanın uygulayabileceği yalınlıkta ve yaşanabilir bir hayat örnekliliği vardır. O,

⁶⁸ İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4, 5, 6, 7 ve 8 Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu, MEB. Yay., Ankara 2010, s.16

⁶⁹ Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 Ve Ortaokul 5, 6, 7 Ve 8. Sınıflar), MEB yay., Ankara 2018, s.18,24

Kur'an-ı Kerim'in esaslarını bizzat yaşamış ve bu yönüyle insanlara en güzel model olmuştur.

Ortaokul-İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı geliştirilirken Kur'an-ı Kerim ile hadislerin yanı sıra siyer ve tarih kaynakları esas alınmıştır. Öğretim programı, Peygamberimizin hayatını bir bütün olarak vermek amacıyla hem kronolojik hem de tematik yaklaşımlar kullanılarak hazırlanmıştır.

Ortaokul-İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı ile 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan "Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri"ne uygun olarak öğrencilerin;

- Peygamberlik kavramını ve peygamberlerin özelliklerini açıklaması,
- Peygamberimizin doğduğu çevrenin genel özelliklerini tanınması,
- Peygamberimizin beşerî ve nebevi yönlerini fark etmesi,
- Peygamberimizin örnek kişiliğini bireysel ve toplumsal açılarından kavraması,
- Peygamberimizi severek kendisine örnek alması,
- Sahabi kavramını ve sahabenin örnekliğini kavraması,
- Kültür ve medeniyetimizdeki peygamber sevgisinin tezahürlerini fark etmesi,
- Peygamberimizin hayatını bütüncül bir yaklaşımla tanınması amaçlanmaktadır.⁷⁰

Öğrenme programlarının hedef ve amaçlarını incelediğimizde hem MEB genel amaçlarına katkı sağlamak hem de din eğitimi kapsamında insana rol model olan Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v) in her yönüyle doğru bir şekilde öğrenilmesi dolayısıyla da İslam dininin ve Kur'an'ın doğru anlaşılmasını sağlamanın önemini görebiliyoruz. Böylelikle Kur'an'ın güzel ahlak örneği olarak gösterdiği

⁷⁰ Ortaokul Ve İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı, MEB yay., Ankara 2018, s.7

Peygamberimizi örnek alarak yetişen çocuklarımız İslam’a, ülkesine, anne-babasına ve insanlığa layık bir birey olacaktır.

Çalışmanın konusu gereği Peygamberimizin Hayatı dersi öğrenme programındaki kazanımlara burada yer vermenin yararlı olacağı düşünülmektedir.

4.4.Konuyla İlgili Ders Kazanımları

PEYGAMBERİMİZİN HAYATI DERSİ KAZANIMLAR
a) 5. Sınıf Kazanımlar:
1. Peygamberimizin Çocukluk Yılları: 1. Peygamberimizin doğduğu sosyal çevreyi tanır. 2. Peygamberimizin soyunu ve ailesini tanır. 3. Peygamberimizin çocukluk yıllarını öne çıkan özellikleriyle değerlendirir. 4. Peygamberimizin çocukluk yılları ile kendi hayatı arasında ilişki kurar. 5. Peygamberimizin gençlik yıllarını ana hatlarıyla açıklar. 6. Peygamberimizin risalet yıllarını ana hatlarıyla açıklar. 7. Peygamberimizin çocuklara karşı sevgi ve şefkat göstermeyi tavsiye eden bir hadisini yorumlar.
2. Peygamberlik Ve Peygamberimiz: 1. Peygamberliğin Allah’ın insanlığa bir lütfu olduğunu fark eder. 2. Hz. Âdem’den (a.s.) Hz. Muhammed’e (s.a.v.) peygamberlik sürecini açıklar. 3. Peygamberlerin özelliklerini açıklar. 4. Peygamberlerin görevlerini kavrar. 5. Peygamberimizin son peygamber olduğunu kavrar. 6. Peygamberlerin birbirinin tamamlayıcısı olduğunu ifade eden bir hadisi yorumlar.
3. Peygamberimiz Ve Çocuklar: 1. Peygamberimizin ailesindeki çocukların onunla ilgili sözlerine örnekler verir. 2. Peygamberimizin çocuk sevgisini ve çocuklara verdiği değeri örneklerle açıklar. 3. Peygamberimizin kimsesiz çocuklara gösterdiği hassasiyeti fark eder. 4. Asr-ı Saâdet’teki çocukların Peygamberimize olan sevgisi ile özdeşim kurar. 5. Peygamberimizin çocuk sevgisi ile ilgili bir hadisini yorumlar.

4. En Güzel Örnek Peygamberimiz:

1. Peygamberimizin Allah sevgisini örneklerle açıklar.
2. Peygamberimizin samimiyetini kendisine örnek alır.
3. Peygamberimizin temizlik ilkelerini kendi hayatında uygulamaya istekli olur.
4. Peygamberimizin hayatında namazın yerini fark eder.
5. Peygamberimizin beşerî özelliklerini açıklar.
6. Amel-niyet ilişkisiyle ilgili bir hadisi yorumlar.

5. Peygamberimiz Ve Sahabe:

1. Sahabi kavramını tanır.
2. Sahabenin İslam dinine hizmetlerini açıklar.
3. Sahabenin Peygamberimize olan sevgi ve bağlılığını fark eder.
4. Çocuk sahabilere örnekler verir.
5. Çocuk sahabilerin hayatı ile kendi hayatı arasında ilişki kurar.
6. Peygamberimizin sahabenin fazileti ile ilgili bir hadisini yorumlar.

b) 6.Sınıf Kazanımlar:**1. Peygamberimizin Gençlik Yılları:**

1. Peygamberimizin çocukluk yıllarını ana hatlarıyla açıklar.
2. Peygamberimizin gençlik dönemindeki ahlaki özelliklerini kavrar.
3. Peygamberimizin gençlik dönemindeki erdemli davranışlarını kendi hayatında uygulamaya istekli olur.
4. Peygamberimizin aile hayatını betimler.
5. Peygamberimizin nübüvvet öncesi ahlaki ve toplumsal kaygılarını yorumlar.
6. Peygamberimizin nübüvvet dönemi yıllarını ana hatlarıyla açıklar.
7. Peygamberimizin toplumsal duyarlılıkla ilgili bir hadisini yorumlar.

2. Kur'an-ı Kerim'de Peygamberimiz :

1. Peygamberimizin âlemlere rahmet olarak gönderildiğini kavrar.
2. Peygamberimizin müminlere karşı olan şefkat ve merhametini açıklar.
3. Peygamberimizin insanlara verdiği değer örneklerle açıklar.
4. Peygamberimizin tüm insanlara müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderildiğini kavrar.

5. Peygamberimizin güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderildiğini kavrar. 6. Peygamberimize bağlılık ve itaati ayet ve hadislerle açıklar. 7. Peygamberimize salavat getirmeye istekli olur. 8. Peygamberimizin güzel ahlak ile ilgili bir hadisini yorumlar.
3. Peygamberimiz Ve Gençler: 1. Peygamberimizin gençlere verdiği değeri örneklerle açıklar. 2. Genç sahabilerin İslam davetine olan katkılarını açıklar. 3. Peygamberimizin gençlik ile ilgili bir hadisini yorumlar.
4. En Güzel Örnek Peygamberimiz: 1. Peygamberimizin Allah’a güvenini ve sabrını örneklerle açıklar. 2. Peygamberimizin kararlılığını ve cesaretini örnek olaylarla açıklar. 3. Peygamberimizin hayatında duanın yerini fark eder. 4. Peygamberimizin yeme içme konusundaki ölçülerini açıklar. 5. Peygamberimizin duanın önemi ile ilgili bir hadisini yorumlar.
5. Sahabenin Fazileti: 1. Ayetler ışığında sahabenin faziletini kavrar. 2. Peygamberimizin sahabilerine verdiği değeri örneklerle açıklar. 3. Bazı genç sahabileri tanır. 4. Peygamberimizin sahabe sevgisi ile ilgili bir hadisini yorumlar.
c) 7.Sınıf Kazanımlar:
1. Peygamberimizin Mekke Yılları: 1. Peygamberimizin nübüvvet öncesi hayatını ana hatlarıyla açıklar. 2. İlk vahyin gelişi ile Peygamberimizin yüklendiği sorumlulukları yorumlar. 3. Peygamberimizin İslam’a ilk davet sürecini açıklar. 4. Davetin yaygınlaşmasını ve Peygamberimizin tebliğine karşı tepkileri sonuçlarıyla birlikte değerlendirir. 5. Peygamberimizin Taif’e yolculuğunu sebep ve sonuçlarıyla açıklar. 6. İsrâ ve miraç olayının Peygamberimiz ve Müslümanlar açısından önemini fark eder. 7. Yeni yurt arayışlarını ve Hicret’i sebep ve sonuçlarıyla yorumlar. 8. Peygamberimizin Medine yıllarını ana hatlarıyla açıklar.

9. Peygamberimizin sabırla ilgili bir hadisini yorumlar.
2. Peygamberimizin Evrensel Mesajları: 1. Peygamberimizin can, din, namus, akıl ve mal güvenliği ile ilgili mesajlarını kavrar. 2. Adaletin İslam'ın temel ilkelerinden biri olduğunu kavrar. 3. Peygamberimizin kul hakkı ile ilgili mesajlarını değerlendirir. 4. Peygamberimizin emanetin korunmasına verdiği önemi örneklerle açıklar. 5. Peygamberimizin evrensel mesajlarına riayet etmeye özen gösterir. 6. İnsanların yaratılıştaki eşit olduğu ile ilgili bir hadisini yorumlar.
3. Peygamberimiz Ve Yakın Çevresi: 1. Ehl-i beyt kavramını ayet ve hadislerden örneklerle açıklar. 2. Peygamberimizin eşlerine karşı olan tutumuna örnekler verir. 3. Peygamberimizin bir baba olarak çocuklarına karşı örnek davranışlarını açıklar. 4. Akrabalık ilişkilerinde Peygamberimizi kendisine örnek alır. 5. Peygamberimizin komşularına karşı davranışlarına örnekler verir. 6. Peygamberimizin aile ile ilgili bir hadisini yorumlar.
4. En Güzel Örnek Peygamberimiz: 1. Peygamberimizin kulluk hayatındaki ölçülerini fark eder. 2. Peygamberimizin hayatında Ramazan ayının ve orucun yerini fark eder. 3. Peygamberimizin hayatındaki giyim kuşam ilkelerini kendi hayatında uygulamaya istekli olur. 4. Peygamberimizin hilm ve nezaketini örnek olaylarla açıklar. 5. Ramazan ayı ve oruç ile ilgili bir hadisini yorumlar.
5. Sahabeden Örnek Davranışlar: 1. Sahabenin cesaretini ve sadakatini örneklerle açıklar. 2. Sahabenin yardımlaşma ve dayanışmasına örnekler verir. 3. Sahabenin azim ve fedakârlıklarından örnekler verir. 4. Ashab-ı Bedir'in fazileti ile ilgili bir hadisini yorumlar
d) 8.Sınıf Kazanımları:
1. Peygamberimizin Medine Yılları: 1. Peygamberimizin çocukluk ve gençlik yıllarını ana hatlarıyla açıklar.

2. Peygamberimizin Mekke yıllarını ve Yesrib’e hicreti ana hatlarıyla açıklar. 3. Peygamberimizin Medine’de yaptığı toplumsal faaliyetleri kavrar. 4. Müşriklerle münasebetleri sebep ve sonuçları açısından değerlendirir. 5. Peygamberimizin diğer din mensuplarıyla ilişkilerinin dayandığı ilkeleri kavrar. 6. Mekke’nin fethini sebep ve sonuçları açısından değerlendirir. 7. Veda Haccı’nın önemini ve Veda Hutbesi’ndeki evrensel mesajları yorumlar. 8. Müslümanların kardeşliği ile ilgili bir hadisi yorumlar.
2. Peygamberimizin Dindeki Konumu: 1. Peygamberimizin dindeki konumunu ayet ve hadislerle açıklar. 2. Peygamberimizin nebevi uygulamalarına örnekler verir. 3. Peygambere itaat ile ilgili bir hadisi yorumlar.
3. Peygamberimiz Ve Sosyal Hayat: 1. Peygamberimizin adaleti sağlamada ortaya koyduğu ilkeleri örneklerle açıklar. 2. Sosyal sorunlar karşısında Peygamberimizin çözüm yöntemlerine örnekler verir. 3. Peygamberimizin çalışma hayatı ile ilgili ilkelerini benimser. 4. Peygamberimizi örnek alarak çevreye karşı sorumluluklarını fark eder. 5. Peygamberimizin tabiat sevgisi ile ilgili bir hadisini yorumlar.
4. En Güzel Örnek Peygamberimiz: 1. Peygamberimizin hayatındaki dünya ve ahiret dengesi ile ilgili örnekler verir. 2. Peygamberimizin hayatında infak ve sadakanın yerini kavrar. 3. Peygamberimizin sade yaşamına örnekler verir. 4. Peygamberimizin affediciliğini kendisine örnek alır. 5. Salih amel ile ilgili bir hadisi yorumlar.
5. İslam Daveti Ve Sahabe: 1. İslam dininin yayılmasında sahabenin rolünü kavrar. 2. İslam dininin yaşanmasında sahabenin örnekliğini fark eder. 3. Bazı âlim ve şehit sahabilerin örnek vasıflarını benimser. 4. İlim ile ilgili bir hadisi yorumlar.

Tablo 1⁷¹

⁷¹ Ortaokul Ve İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı, MEB yay., Ankara 2018

5.SEÇMELİ PEYGAMBERİMİZİN HAYATI DERSİ YENİ MÜFREDAT- ESKİ MÜFREDAT İNCELEMESİ

Araştırma gereği yukarıda kazanımlara yer verirken seçmeli ders olan Peygamberimizin Hayatı dersini eski müfredatı ve yenilenen müfredat açısından karşılaştırılarak ele alınmıştır. Bu bağlamda görüldüğü üzere yeni müfredatta dikkat çekici düzenlemeler mevcuttur. Burada dikkat çeken ilk konu Peygamberimizin hayat hikâyesidir ki eski müfredatta bu konu ilk üniteye her sınıf düzeyinde neredeyse olduğu gibi tekrar edilerek ve daha dar kapsamda anlatılması söz konusuken yeni müfredatta peygamberimizin hayat hikayesi her sınıf düzeyinde bir dönemi ayrıntılı bir şekilde öğrenilmekle beraber Peygamberimizin hayatıyla ilgili bilgiler kısaca tekrar edilmektedir. Bu şekilde öğrenci hem peygamberimizin hayatını daha ayrıntılı öğrenmiş olacak hem de bu dönemler öğrencinin gelişim dönemleriyle paralel belirlendiği için öğrenme esnasında empati kurarak Peygamberini daha yakından tanıyarak O’nu daha iyi anlamasına katkısı olacaktır ki aynı zamanda rol model olan Peygamberimizi kendine daha kolay örnek alabilecektir.

Dikkat çeken bir başka düzenleme ise ahlaki değerler noktasında doğrudan Peygamberimizin hayatından örnekler verilmesi çocukların hem kendilerini Peygamberimize daha yakın hissetmelerine hem de somut örneklerle değerlerin desteklenmesine ki bu örnekler de Peygamberimizden olduğu için O’nu örnek almalarına katkı sağlamaktadır. Bu konuda sahabeden örnekler verilmesi de Peygamberimizin etrafındaki O’nu seven insanların nasıl insanlar olduklarını ya da olmaları gerektiğini gösteren bir anlatım olmuştur. Zira eski müfredatta özellikle sahabeler ile ilgili fazla anlatıma yer verilmemiştir.

Toplumsal hayattaki kimliklerimizi aktarırken eski müfredatta bu konular doğrudan anlatılmış ancak yeni müfredatta Peygamberimizin baba, eş, çocuk, evlat, devlet başkanı, komşu, öğretmen, akraba vb. tüm kimlikleri ayrı ayrı örneklerle anlatılması istenmiş ki kazanımların benimsenmesine daha çok katkısı olacağı görülmektedir. Böylelikle çocuk “Böyle bir durumda Peygamberim ne yapmıştı?” sorusunu kendine yönelterek doğru davranmaya ve doğru kararlar vermeye daha meyilli bir birey olacaktır.

Son olarak yeni müfredatta “*Peygamberimizin Ashabı*” şeklinde bir öğrenme alanına ayrıca yer verilmesi sadece Peygamberimizin yaşamından örnek almak değil O’nu seven, O’na inanan Müminlerin yaşamlarının da nasıl olması gerektiğini göstermesi açısından önemli bir çalışmadır. Yine çocuğun hem empati kurmasına hem de “Ben nasıl bir Müslümanım?” sorusunu kendine yöneltmesine katkı sağlamaktadır. Genel itibariyle yeni müfredat gerek çocuğun gelişim dönemleri açısından, gerek taklit, özdeşim kurma, telkin gibi öğrenme yolları açısından, gerek kalıcı öğrenme açısından, gerekse etkili bir rol model oluşturması açısından dikkat çeken değişiklikler içermektedir.

II. BÖLÜM

ORTAOKULLARDAKİ SEÇMELİ “PEYGAMBERİMİZİN HAYATI” DERSİNİN ÖĞRENCİLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmada Peygamberimizi tanımanın ve hayatını öğrenmenin öğrencilerimizin ahlaki gelişimlerine etkisi bağlamında İDKAB dersi “Hz. Muhammed” öğrenme alanı paralelinde seçmeli ders olan “Peygamberimizin Hayatı” dersini alan öğrencilerde kazanımların gerçekleşme düzeyi ile ilgili ortaokul öğrencilerine anket uygulanmıştır. Anketimizin geçerlilik ve güvenirlik düzeyini artırmak amacıyla İDKAB dersi öğretmenlerine de anket uygulanmıştır.

1.1 Anket Bulguları:

Ankette ön demografilere, değişkenlere ve kazanımlarla ilgili maddelere yer verilmiştir. Öğrenci ve öğretmen grubundaki demografik bilgiler ve değişkenler farklılık gösterirken kazanımlarla ilgili maddeler aynı bırakılmıştır. Değerlendirmede ankete verilen cevaplar beşli likert tipte oluşturulmuş ve sonuçlar buna göre tespit edilmiştir.

Çalışmaya katılan İDKAB öğretmenlerinin ön demografik bilgileri incelendiğinde şöyle bir tablo elde edilmiştir;

	SAYI(N)	YÜZDE(%)
CİNSİYET		
BAY	11	39,3
BAYAN	17	60,7
GÖREV YAPTIĞINIZ OKUL TÜRÜ		
İLKOKUL	5	17,9
ORTAOKUL	13	46,4
İMAM HATİP ORTAO.	3	10,7
ORTAÖĞRETİM	5	17,9
İMAM HATİP LİSESİ	1	3,6
MESLEK LİSESİ	1	3,6
YAŞ		
24-30 arası	11	39,3
31-35 arası	6	21,4
36-40 arası	7	25,00
41 ve üzeri	4	14,3

GÖREV YILI		
0-5 YIL ARASI	13	46,4
5-10 YIL ARASI	6	21,4
10-15 YIL ARASI	4	14,3
15-20 YIL ARASI	2	7,1
20 YIL ÜSTÜ	3	10,7

Tablo II

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere ankete katılan DKAB öğretmenlerinin 11'i erkek, 17'si ise bayandır. Yaş durumları ise yukarıda tabloda belirtilmekle beraber çalışmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu 40 yaş altındadır. Öğretmenlerin görev yıllarını incelendiğinde de çalışmaya daha çok genç öğretmenlerin katıldığı görülmektedir ki 5 yıllık olan öğretmen sayısı 13'tür. Bu durum aslında öğretmenlerin farkındalığını gösterirken uzun yıllar eğitim verecek olan bu öğretmenlerin yenilik ve değişikliklerden haberdar olmak istediklerini göstermektedir.

Diğer taraftan görev yılı açısından kıdemli olan öğretmenlerin çalışmaya katılması hem çalışmanın neticelenmesinde hem de geniş bir bakış açısı elde etmede faydalı olmuştur. Geçmiş yıllardan günümüze eğitim- öğretim faaliyetlerindeki gelişmeler ve değişimlerden yakından haberdar olmaları da ankete verdikleri cevaplar itibariye önemlidir.

DKAB öğretmenlerinin görev yaptığı okullar incelendiğinde 13'ünün ortaokul, İmam Hatip Ortaokulu ile birlikte 16'sının ortaokul kademesinde görev yaptığı görülmekte ki çalışmanın kapsamı açısından bu olumlu bir durumdur. Çünkü araştırma Seçmeli Peygamberimizin Hayatının bulunduğu ortaokul ve öğrencileri üzerine gerçekleşmiştir ki bu dersi aktaran öğretmenlerin fikir ve kanaatleri de çalışma için önemlidir.

İlkokul ve ortaöğretimde görev yapan öğretmenlerin fikir ve kanaatleri ise eğitim-öğretim faaliyetinin bütünlüğü sebebiyle çalışmaya katkı sağlamıştır. Öyle ki meslek lisesi ve İmam Hatip Lisesinde görev yapan öğretmenlerin okulların eğitim-öğretim atmosferi açısından görüşleri kayda değerdir.

Anket çalışmasında gönüllü olarak katılan ortaokul öğrencilerinin ön demografik bilgileri ise aşağıdaki tabloda ele alınmıştır;

	SAYI(N)	YÜZDE(%)
CİNSİYET		
BAYAN	104	52
ERKEK	96	48
YAŞ		
On	3	1,5
On Bir	38	19,0
On İki	66	33,0
On Üç	81	40,5
On Dört	10	5,0
On Beş	2	1,0
BABA EĞİTİM DÜZEYİ		
Okuryazar Değil	4	2,0
Okuryazar	12	6,0
İlkokul	18	9,0
İlköğretim	36	18,0
Ortaöğretim-Lise	94	47,0
Üniversite	36	18,0
ANNE EĞİTİM DÜZEYİ		
Okuryazar Değil	2	1,0
Okuryazar	13	6,5
İlkokul	37	18,5
İlköğretim	42	21,0
Ortaöğretim-Lise	77	38,5
Üniversite	29	14,5
SINIF MEVCUDU		
10-25 arası	61	30,5
25-35 arası	100	50,0
35-45 arası	39	19,5
45 ve üzeri	-	-
PEYGAMBERİMİZİN HAYATI'NIN İLK ÖĞRENİLDİĞİ YER		
Okul	77	38,5
Yaz Kur'an Kursu	87	43,5
Diğer	36	18

Tablo III

Çalışmaya katılan öğrencilerin bilgilerini incelenecek olursa ankete 104 kız, 96 erkek öğrenci katılmıştır. Araştırmayı cinsiyet faktörü etkileyecek olsa dahi katılan öğrencilerin yaklaşık sayılarda olması çalışmaya önemli katkı sağlamıştır.

Öğrencilerin yaş dağılımı incelendiğinde çoğunlukla ortaokul çağı yaş aralığını görmekte olup daha küçük ya da büyük yaşlarla karşılaşılmamıştır ki bu da çalışma açısından olumlu bir durumdur. Ankete katılan öğrencilerden 38'i 11 yaşında iken 10'u 14 yaşındadır ancak katılımın çoğunluğu 12 yaş (66 kişi) ve 13 yaş (81 kişi) grubundan olduğu görülmektedir. Ortaokul 6. Ve 7. Sınıfa tekabül eden bu yaş grubu

aslında ankete verilecek cevaplar açısından netlik sağlayacaktır. Zira 5. Sınıfların henüz yeni adım attıkları ortaokul ve dersleri hakkında fikirleri sınırlıyken 8. Sınıfların gerek gelişim çağı gerekse sınav ve gelecek kaygıları nedeniyle anketteki ifadeleri farklı bir bakış açısıyla görebilmeleri söz konusudur.

Öğrencilerin baba eğitim düzeyleri Ortaöğretim-lise (94 kişi) aralığında yoğunlaşmakla beraber babası İlköğretim (36 kişi) ve Üniversite (36 kişi) mezunu olanların sayısı da aynıdır. Babası okuryazar (12 kişi) olan ve İlkokul (18 kişi) mezunu olanların sayısının ise daha az olduğu görülmüştür. Diğer taraftan babası okuma yazma bilmeyen sadece 4 kişinin olması güzel bir durumdur.

Öğrencilerin anne eğitim düzeyleri de Ortaöğretim-lise (77 kişi) aralığında yoğunlaşmaktadır. Annesi ilköğretim (42 kişi) mezunu olanlar ile ilkokul (37 kişi) mezunu olanların sayısının da birbirine yakın olduğu görülmekte iken üniversite (29 kişi) mezunu olanların sayısı babalarınkine oranla biraz düşüktür. Okuma yazma bilmeyen anne sayısının 2 olması ise yine önemli ve güzel bir tespittir. Öğrencilerin anneleri ile babalarının eğitim düzeyi kıyaslandığında babaların eğitim düzeyinin daha yüksek olduğu annelerde ise ilkokul mezunu sayısının fazla olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin anne-babalarının eğitim düzeyleri hem öğrencinin eğitim- öğretim hayatını etkilemekte hem çocukların bilinçli bir şekilde yetişmelerine katkı sağlamakta hem de ilk eğitim-öğretim yuvası olan ailenin gerek sosyal ilimlerde gerekse dini ilimlerde çocuğa pek çok katkısının olduğunu biliyoruz. Peygamberimizin hayatının nerede öğrenildiğiyle ilgili tespitler de bunu destekler durumdadır. Zira öğrencilerin 36'sı bu bilgileri ilk olarak aile, anne-baba, dede-nine ve teyze gibi yakınlarından öğrendiklerini belirtmişlerdir. Yani çalışmaya katılan öğrencilerin %18'i ailesinden öğrendiğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla başta anne-baba olmak üzere ailenin eğitim düzeyi de son derece önemlidir. Çünkü çocukta ruhsal, toplumsal ve ahlaki değerlerin oluşmasında ilk etkiyi annenin yaptığı kabul

edilirken ailede baba güç ve kuvveti temsil eder ve ailede en büyük güven kaynağı olarak kabul edilir.⁷²

Öğrencilerin 87'si Peygamberimizin hayatını ilk olarak Yaz Kur'an Kurslarında, 77'si ise Okullarda öğrendiklerini belirterek din eğitimi konusunda DİB ve MEB'in birbirleriyle paralel bir gelişme değişme göstermesinin önemi yeniden açığa çıkmış durumdadır. Doğru, kalıcı ve etkileyici bir dini eğitim- öğretim için bu iki kurum sürekli işbirliği içinde olmalıdır ki güzel ahlaklı dini ve milli değerlerini bilen nesiller yetişebilsin.

Eğitim-öğretim faaliyetlerinin sürdürülebilmesinde fiziki ortam son derece önemli olup fiziki ortam denilince ilk akla gelen de sınıf mevcududur. Anket çalışmasındaki maddelerde de bu konu araştırıldığından öncelikle öğrencilerin sınıf mevcutlarının istenmesinin öğrenmenin çalışma alanı açısından faydalı olacağı düşünülmüştür. Bu bağlamda öğrencilerin yarısı sınıf mevcutlarının 25-35 arasında olduğunu belirtirken 61 kişi sınıf mevcutlarının 10-25 arası olduğunu, 39 kişi ise 35-45 arası olduğunu belirtmiştir.

Sağlıklı ve verimli bir eğitim-öğretimin sağlanabilmesi için sınıf mevcutlarının olabildiğince az olması gerekmektedir. Bu sayı ortalama 20-25 olarak ifade edilirken Avrupa Birliği'ne üye olan ülkelerde 17-18'e kadar düştüğü görülmektedir.⁷³ Bilecik ili nüfus ve gelişmişlik açısından küçük bir il olduğu halde çalışmaya katılan öğrencilerin 139'u sınıf mevcutlarının 25'in üzerinde olduğunu belirtmiştir. Bu da eğitim öğretim faaliyetlerini olumsuz etkileyecektir.

Ankete katılan öğretmen ve öğrencilerin ön bilgileri hakkındaki tespitler ifade edilmiş olup anket maddelerine verilen cevapların incelenmesine geçilecektir.

Anket hazırlanırken Peygamberimizin hayatı dersinin pratik ve teorik yönü dikkate alınarak iki bölüm halinde hazırlanmıştır.

Anket için hazırlanan maddeler gruplara ayrılacak olursa; pratik bölümde Peygamberimizin Hayatını öğrenme yaşıyla ilgili maddeler, Peygamberimizin

⁷²Cavit Binbaşıoğlu, Ailede ve Okulda Eğitim Sorunları, MEB Yayınları, İstanbul, 2000, s.45,47

⁷³ Erkan Yaman, Eğitim Sistemindeki Sorunlardan Bir Boyut: Büyük Sınıflar Ve Sınıf Yönetimi, s.2

Hayatını nerede öğrendiği ile ilgili maddeler, Peygamberimizin Hayatını öğrenildiği fiziki ortam ile ilgili maddeler, bireyin çevresinde Peygamberimizin Hayatını bilenler ile ilgili maddeler bulunmaktadır. Teorik bölümde ise bireyin Peygamberimizin Hayatıyla ilgili bilgi sahibi olduğu konularla ilgili maddeler, Peygamberimizi ve Hayatını bilmenin insan davranış ve duygularına etkisi ile ilgili maddeler, bireyin psikolojisi, karakteri ve ahlakıyla ilgili maddeler bulunmaktadır. Ders kazanımlarına ilişkin madde dağılımları aşağıdaki **Tablo IV**'de gösterilmiştir;

SINIF	ÜNİTE	KAZANIM	ÖLÇME ARACI
5.SINIF	1. Ünite	7 Kazanım	1 Madde
	2. Ünite	6 Kazanım	2 Madde
	3.Ünite	5 Kazanım	1 Madde
	4.Ünite	6 Kazanım	2 Madde
	5.Ünite	6 Kazanım	2 Madde
6. SINIF	1. Ünite	7 Kazanım	1 Madde
	2. Ünite	8 Kazanım	1 Madde
	3.Ünite	3 Kazanım	1 Madde
	4.Ünite	5 Kazanım	2 Madde
7. SINIF	1. Ünite	9 Kazanım	1 Madde
	2. Ünite	6 Kazanım	1 Madde
	3.Ünite	6 Kazanım	1 Madde
	4.Ünite	5 Kazanım	1 Madde
	5.Ünite	4 Kazanım	1 Madde
8. SINIF	1. Ünite	8 Kazanım	1 Madde
	2. Ünite	3 Kazanım	1 Madde
	3.Ünite	5 Kazanım	2 Madde
	4.Ünite	5 Kazanım	2 Madde

Tablo IV

1.2 Seçmeli Peygamberimizin Hayatı Dersinin Pratik Yönüyle İlgili Maddelerin İncelenmesi:

Araştırmada Peygamberimizin hayatı dersinin pratik aşamasıyla ilgili maddeler öğretmen öğrencilere farklı noktalarda yöneltilmiştir. Öncelikle öğrencilere yöneltilen maddeler incelenecek olursa şu şekildedir;

a) Öğrencilerde yaş faktörü;

Her iki grubun demografik bilgilerinde de yaş faktörü bulunmakla birlikte öğrencilere ayrıyeten öğrenme yaşıyla ilgili bir madde yöneltilmiş ve yaş değişkeni ile ilişkisine bakılmıştır. İlgili tablo şu şekildedir;

Yaş * Peygamberimizin hayatını küçük yaşlarda öğrendim. Crosstabulation

Count		Peygamberimizin hayatını küçük yaşlarda öğrendim					Total
		kesinlikle katılmıyorum	katılmıyorum	kararsızım	katılıyorum	kesinlikle katılıyorum	
yaş	10 yaş	2	0	0	0	1	3
	11 yaş	3	6	5	14	10	38
	12 yaş	2	7	13	18	26	66
	13 yaş	7	9	14	26	25	81
	14 yaş	1	1	2	3	3	10
	15 yaş	0	0	0	0	2	2
Total		15	23	34	61	67	200

Tablo V

Yukarıdaki **Tablo V** incelendiğinde ortaokulun orta sınıflarına tekabül eden yaş aralığında katılımcı sayısının fazla olması dikkat çekerken bu aralıktaki öğrencilerin aynı zamanda Peygamberimizin hayatını küçük yaşlarda öğrendikleri görülmektedir ki bu rakam 147 olup toplam katılımcıların yarısından fazladır. Genel olarak incelendiğinde ise her yaş grubunda çoğunluğun bu bilgileri küçük yaşta öğrendikleri görülmektedir.

Araştırma açısından öğrencilerin Peygamberimizin hayatını küçük yaşlarda öğrenmiş olduklarını belirtmeleri Seçmeli Peygamberimizin hayatı dersi için olumlu bir tespittir. Ülkemizde de din eğitimi alanındaki eğitimin yaş sınırının azaltılmaya çalışılması küçük yaşlarda bu eğitimin alınmasının önemini vurgulamaktadır. Ancak

ilköğretim 4. Sınıfta başlayan din eğitimi daha küçük sınıflara çekildiğinde daha faydalı ve kalıcı olacağının da işaretini öğrencilerin verdiği cevaplar göstermektedir.

b) Peygamberimizin Hayatının Öğrenildiği Yer ve Kişiler;

Öğrencilerde demografik bilgilerde Peygamberimizin hayatının ilk öğrenildiği yer sorulurken çoğunlukla kimlerden öğrenildiği de maddeler arasına alınmış olup bu iki nokta karşılaştırıldığında elde edilen sonuçlar şöyledir;

Peygamberimizin hayatının ilk öğrenildiği yer * Peygamberimizin hayatını okulda öğrendim.
Crosstabulation

Count

	Peygamberimizin_hayatını_okulda_öğrendim					Total
	kesinlikle katılmıyorum	katılmıyorum	kararsızım	katılıyorum	kesinlikle katılıyorum	
Peygamberimizin_hayatının_ilk_öğrenildiği_yer okul	5	5	13	28	26	77
yaz Kur'an kursu diğeri	8	20	26	21	12	87
	5	8	7	11	5	36
Total	18	33	46	60	43	200

Tablo VI

Tablo VI'da dikkat çeken nokta konunun ilk öğrenildiği yer öğrencilerin neredeyse yarısı tarafından yaz Kur'an kursu seçilirken konuyla ilgili bilgilerin çoğunluğunun okulda öğrenildiğinin ifade edilmesidir. İlgili maddelerde anlamlı farklılık burada görülmekle birlikte yaz Kur'an kursu ve okulun birbirini destekler nitelikte olduğu da görülmüştür.

Peygamberimizin hayatının ilk öğrenildiği yer * Peygamberimizin hayatını Kuran kurslarında öğrendim. Crosstabulation
Count

	Peygamberimizin hayatını Kuran kurslarında öğrendim					Total
	kesinlikle katılmıyordum	katılmıyordum	kararsızım	katılıyordum	kesinlikle katılıyorum	
Peygamberimizin hayatının ilk öğrenildiği yer okul	15	19	22	11	10	77
yaz Kur'an kursu dışı	3	9	18	29	28	87
	5	8	11	8	4	36
Total	23	36	51	48	42	200

Tablo VII

Yukarıdaki tabloda ise öğrencilerin 87'si konunun ilk öğrenildiği yeri yaz Kur'an kursları olarak seçerken bilgilerin çoğunu ise Kur'an kurslarında öğrenmediklerine işaret eden cevaplar vermişlerdir. Bu durum yaz Kur'an kurslarıyla ilgili olası eksikliklerin varlığını gündeme getirmektedir. Akraba ve çevre faktörünün ise bu iki konuda daha az etkisinin olduğu tablolarda görülmektedir.

c) Aile Eğitim Düzeyi ve Konuyla İlgili Bilgileri;

Anne- baba eğitim düzeyi demografik bilgiler arasında bulunmaktadır ve bununla ilişkili olarak Peygamberimizin hayatı hakkında aile fertlerinin bilgisi olup olmadığına maddeler arasında yer verilmiştir. İlgili maddelerin karşılaştırması şu şekildedir;

Baba eğitim düzeyi * Annem-babam Peygamberimizin hayatı hakkında bilgi sahibidir.
Crosstabulation
Count

		Annem_babam_Peygamberimizin_hayatı_hakkında_bilgi_sahibidir					Total
		kesinlikle katılmıyoru m	katılmıyoru m	kararsızı m	katılıyoru m	kesinlikle katılıyorum	
Baba_egitim_düzeni	okuryazar değil	0	0	1	1	2	4
	okuryazar	1	1	2	3	5	12
	ilkokul	1	0	2	5	10	18
	ilköğretim	3	2	5	11	15	36
	ortaöğretim-lise	4	8	6	25	51	94
	üniversite	2	3	6	10	15	36
Total		11	14	22	55	98	200

Tablo VIII

Tablo VIII'de görüldüğü üzere baba eğitim düzeyi yükseldikçe anne- babanın konu hakkında bilgi sahibi olma durumları da yükselmektedir ki aynı durum anne eğitim düzeyinde de gözlenmiştir. Bu tablo ile de eğitim seviyesinin artışıyla anne-babanın konular hakkında bilgisinin de daha fazla olduğu sunucuna ulaşılmaktadır. Dolayısıyla anne- baba eğitiminin ne derece önemli olduğu bir kez daha görülmüştür.

Anne eğitim düzeyi * Kardeşlerim Peygamberimizin hayatı hakkında bilgi sahibidir.
Crosstabulation
Count

		Kardeslerim_Peygamberimizin_hayatı_hakkında_bilgi_sahibidir					Total
		kesinlikle katılmıyoru m	katılmıyoru m	kararsızı m	katılıyoru m	kesinlikle katılıyorum	
Anne_egitim_düzeni	okuryazar değil	0	1	0	1	0	2
	okuryazar	2	1	1	6	3	13
	ilkokul	6	2	8	9	12	37
	ilköğretim	7	2	12	14	7	42
	ortaöğretim-lise	9	12	16	22	18	77
	üniversite	3	7	9	6	4	29
Total		27	25	46	58	44	200

Tablo IX

Nitekim diğer taraftan kardeşlerin konu hakkındaki bilgileri anne- baba eğitim seviyesiyle orantılı görülmemektedir ki bura da iki durum söz konusudur birincisi

kardeşlerin hazırbulunuşluğu ve ilgisi ikincisi ise ailenin her konuda olduğu gibi bu konuda da çocuklarına tam anlamıyla bilgi aktaramaması ki bu sonuç ise doğal bir durumdur.

Ailedeki akraba ve yakınların konu hakkındaki bilgilerinin olup olmayışı anne-baba eğitimi ile ilişkili olmadığından ve anlamlı bir değişiklik görülmediğinden burada yer verilmeyecektir. Öğretmenlere dersin pratiği ile ilgili yöneltilen maddeler ise şu şekildedir;

d) Okullarda Sınıf Mevcudu ve Derse Etkisi;

Öğretmenlere dersin işlenişi açısından önemli olduğu için sınıf mevcudu ile ilgili bir madde yöneltilmiş ve öğretmenlerin görev yaptıkları okul çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Görev yaptığınız okul * Okullarda sınıftaki öğrenci sayısı fazla olduğundan Peygamberimizin hayatını öğrenmek zorlaşıyor. Crosstabulation

Count		Okullarda sınıftaki öğrenci sayısı fazla olduğundan Peygamberimizin hayatını öğrenmek zorlaşıyor.				Total
		katılmıyoru m	kararsızı m	katılıyoru m	kesinlikle katılıyorum	
Görev_yaptiginiz_ okul	İlkokul	2	1	1	1	5
	Ortaokul	1	1	9	2	13
	IHO	1	1	1	0	3
	Ortaöğretim	2	0	3	0	5
	IHL	1	0	0	0	1
	Meslek lisesi	1	0	0	0	1
Total		8	3	14	3	28

Tablo X

Tablo X'da görüldüğü üzere öğretmenlerin 13'ü ortaokulda görev yapmakta ve bunlardan 11'i okullardaki sınıf mevcutlarının kalabalık olması nedeniyle Peygamberimizin hayatı dersinin öğretilmesi ve öğrenmenin zorlaştığını ifade etmişlerdir. Diğer taraftan 28 öğretmenden 17'si okullardaki sınıf mevcutlarının kalabalık olmasından dolayı ilgili dersin öğrenim-öğretiminin güçleştiğini ifade etmiştir.

Sınıf mevcutları ile ilgili olması gereken kriterden ve Avrupa ülkelerindeki uygulamalardan daha önce bahsedilmişti ki bu sorun sadece bu ders için değil tüm dersler için geçerli olan bir sorundur. Aynı zamanda iletişimin yoğun olarak kullanıldığı, örnek olaylara çokça yer verilen bir ders olan Peygamberimizin hayatı dersinin işlenişini de aksattığı vurgulanmaktadır.

e) Okullarda Peygamberimizin Hayatını Öğrenme Yaşı ve Okul-Kur'an Kurslarındaki Eğitimin Öğrenci Açısından Yeterliliği;

Öğretmenlere okullardaki peygamberimizin hayatı dersinin öğrenme yaşının yeterliliği, okul Kur'an kurslarındaki eğitimin öğrenci için yeterli olup olmadığı ile ilgili maddeler yöneltilmiş ve tablolardaki cevaplara ulaşılmıştır;

Okullarda Peygamberimizin hayatını öğrenme yaşı uygundur.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılmıyorum	2	7,1	7,1	7,1
	katılmıyorum	5	17,9	17,9	25,0
	kararsızım	4	14,3	14,3	39,3
	katiliyorum	15	53,6	53,6	92,9
	kesinlikle katiliyorum	2	7,1	7,1	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Tablo XI

Öğretmenlerin %60,7'si okullarda dersin öğrenme yaşının uygun olduğunu ifade ederken %25'i ise uygun olmadığını ifade etmektedir. Çoğunluk yaşın uygun olduğunu ifade etmekle birlikte buna katılmayan %25'lik kısım da dikkat çekici olup okullardaki din eğitimi faaliyetinin başlama yaşıyla ilgili düzenlemeleri öğretmenlerin bir kısmının da beklediği görülmektedir.

Okullarda ve yaz Kur'an kurslarındaki eğitim öğrenciler için yeterlidir.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılmıyorum	3	10,7	10,7	10,7
	katılmıyorum	14	50,0	50,0	60,7
	kararsızım	3	10,7	10,7	71,4
	katılıyorum	6	21,4	21,4	92,9
	kesinlikle katılıyorum	2	7,1	7,1	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Tablo XII

Öğretmenlerin %60,7'si okul ve yaz Kur'an kurslarındaki eğitimi öğrenci için yetersiz bulmuş, %28,5'i ise yeterli bulmuştur. Öğretmenlerin yarıdan fazlasının eğitimi yetersi bulması hem müfredatın içeriği hem dersin aktarımı hem de öğrenci tarafından öğrenilme ve kalıcılığı konularına dikkat çekmektedir.

f) Görsel ve Yazılı Materyaller;

Tüm derslerde olduğu gibi Peygamberimizin hayatı dersinde de görsel ve yazılı materyallerin etkisi farklıdır. Bu sebeple öğretmenlere bu konu ile ilgili maddeler sorulduğunda öğretmenlerin tamamına yakını bu materyallerin olumlu sonuçlar verdiğini ifade etmişlerdir. Günümüzde gerekli materyal imkanıyla ilgili ise şu sonuçlara ulaşılmıştır;

Günümüzde Peygamberimizin hayatını öğrenmek için yeterli görsel ve yazılı materyal ve imkan vardır.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılmıyorum	2	7,1	7,1	7,1
	katılmıyorum	5	17,9	17,9	25,0
	kararsızım	3	10,7	10,7	35,7
	katılıyorum	14	50,0	50,0	85,7
	kesinlikle katılıyorum	4	14,3	14,3	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Tablo XIII

Bu maddeye öğretmenlerin %64,3'ü katılırken %25'i katılmamaktadır. Çoğunluğun yeterli materyal ve imkana ulaşılabilirliğini düşünmesine rağmen imkanların azlığını düşünen öğretmen sayısı da az değildir. Burada okulların,

öğrencilerin ve öğretmenlerin bu imkanlara ulaşmalarında farklılıkları olması ve bu konudaki çalışmalara da dikkat çekilmesi açısından bu sonuçlar önemlidir.

g) Konuyla İlgili Kitap Okuma Alışkanlığı;

Peygamberimizin hayatıyla ilgili kitapların okunup okunmadığı öğrenci ve öğretmenlere sorulmuştur ve alınan cevaplar tablolarda belirtilmiştir;

Peygamberimizin hayatıyla ilgili kitapları sıklıkla okurum

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid kesinlikle katılmıyorum	26	13,0	13,0	13,0
katılmıyorum	35	17,5	17,5	30,5
kararsızım	68	34,0	34,0	64,5
katılıyorum	54	27,0	27,0	91,5
kesinlikle katılıyorum	17	8,5	8,5	100,0
Total	200	100,0	100,0	

Tablo XIV-a

Öğrencilerimiz Peygamberimizin hayatıyla ilgili kitapları sıklıkla okur.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid kesinlikle katılmıyorum	2	7,1	7,1	7,1
katılmıyorum	11	39,3	39,3	46,4
kararsızım	10	35,7	35,7	82,1
katılıyorum	5	17,9	17,9	100,0
Total	28	100,0	100,0	

Tablo XIV-b

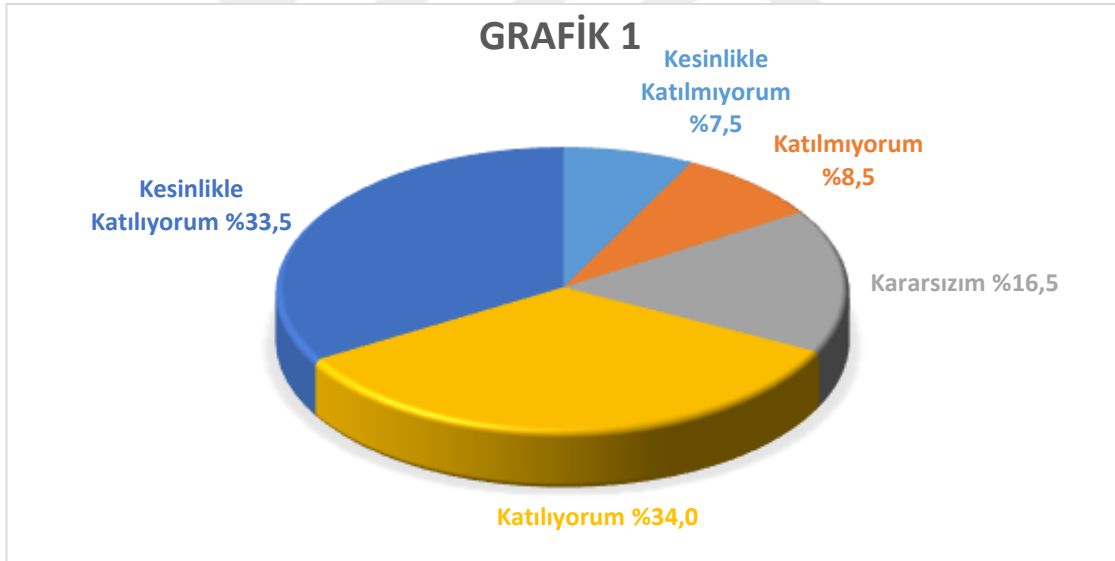
Öğrencilerin %35,5'i bu maddeye katılırken öğretmenlerin sadece %17,9'u katılmıştır. Öğrencilerin %64,5'i katılmamış veya kararsız olduğunu belirtmiş, öğretmenlerin ise %46,4'ü katılmamıştır. Bu sonuçlardan anlaşıldığı üzere öğrenciler bu konu ile ilgili çok kitap okumamaktadırlar. Kitap okuma konusunda sıkıntılı olan öğrencilerin bu konulardaki kitaplara ilgi duymadıkları ya da ilgili kitapların değerlendirilmesi durumu ortaya çıkmaktadır.

1.3 Seçmeli Peygamberimizin Hayatı Dersinin Teorik Yönüyle İlgili Maddelerin İncelenmesi:

Seçmeli Peygamberimizin hayatı dersinin kazanımları incelenerek temsil edici kazanımlar seçilmiş ve her biri anket maddesine dönüştürülmüştür. Bu maddeler kategorize edilerek maddelere verilen cevaplar öğrenci ve öğretmen karşılaştırması ile değerlendirilecektir.

İlk maddeler her sınıf bazında birinci ünitelerde yer alan Peygamberimizin çocukluk ve gençlik yılları ile Mekke ve Medine dönemlerini içermektedir. Peygamberimizin çocukluk yılları ile ilgili maddeyi araştırma yaş aralığı açısından aşağıdaki **Grafik 1**'de ayrıntılı bir şekilde incelemek faydalı olacaktır;

Peygamberimizin çocukluk yıllarını öne çıkan özellikleriyle değerlendirebilirim.

Bu maddeye öğrencilerin %67,5'i katılırken %16'sı katılmamıştır. Peygamberimizin çocukluk yılları ile ilgili bu madde DKAB dersi 4. Sınıf "Hz. Muhammed'i Tanıyalım" ünitesindeki kazanımlarda da geçmektedir ki öğrencilerin çok büyük bir kısmı bu konuda bilgisi olduğunu ifade etmiştir. Öğretmenlerin bu maddeye verdiği cevaplar ise aşağıdaki gibidir;

Öğrencilerimiz Peygamberimizin çocukluk yıllarını öne çıkan özellikleriyle değerlendirebilir.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid katılmıyorum	7	25,0	25,0	25,0
kararsızım	5	17,9	17,9	42,9
katılıyorum	15	53,6	53,6	96,4
kesinlikle katılıyorum	1	3,6	3,6	100,0
Total	28	100,0	100,0	

Tablo XV

Tablo XV'de de görüldüğü üzere bu maddeye öğretmenlerin % 57,2'si katılırken %42,9 katılmamakta ya da kararsızdır. Öğretmenlerin cevaplarındaki yakınlık öğrencilerin bu konuda eksikliklerinin olduğunu göstermektedir. İki grup arasındaki farklılıktan dolayı eğitim- öğretim faaliyetleri gözden geçirilmeli ve kazanımları edinemeyen eksik tarafın da bu çalışmalarla tamamlanması amaçlanmalıdır ki bu çalışma da onlardan bir tanesidir.

Peygamberimizin çocukluk yıllarının öğrenciler tarafından bilinmesinin önemli olduğu bir diğer nokta ise hem ortaokul yaş grubu açısından yaşamlarında empati kurmalarına katkı sağlaması hem de çalışmanın başından beri vurgulanan eğitimde rol model unsurunun tam anlamıyla oturması yani öğrencinin Peygamberini rol model olarak alması açısından son derece önemlidir. Çünkü çocuk tanımadığı kişiyi örnek alamaz.

Peygamberimizin gençlik yılları, Mekke ve Medine dönemleri ile ilgili maddeler incelendiğinde öğrenci ve öğretmen cevaplarında anlamlı farklılık görülmemiş her üçünde de öğrenci ve öğretmenlerin yarıdan çoğu bu maddelere katıldığını ifade etmiştir.

Ergenlik döneminin başlangıcı olan 12-14 yaş aralığında olan ortaokul öğrencileri hayatlarına yön verecekleri kararları aldıkları ve adımlar attıkları süreçte Peygamberleri gibi bir genç olmayı kendilerine hedef edinirlerse doğru ve yerinde adımlar atmış olurlar aksi durumda çağımızdaki tehlikeler sayılamayacak kadar çoktur. Öyle ki peygamberimiz bu konuda bir hadisinde;

“Beş şey gelmeden evvel beş şeyin kıymetini biliniz;

- İhtiyarlık gelmeden evvel gençliğin,
- Hastalık gelmeden evvel sağlığın,
- Fakirlik gelmeden evvel zenginliğin,
- Meşguliyet gelmeden evvel boş vaktin, ölüm gelmeden evvel hayatın.”(Nesai, Sünen’ül- Kübra, Mevaiz)⁷⁴

buyurarak gençlik yıllarının bireyin hayatında son derece önemli olduğuna dikkat çekmiştir.

Peygamberimizin nübüvvet yıllarını kapsayan Mekke döneminin öğrenciler tarafından iyi bilinmesi gerek İslam dini açısından gerek Peygamberimizin karşılaştığı sıkıntılar açısından gerekse Peygamberimizin yaklaşımı ve o ortamdaki birlik beraberliğin görülmesi açısından son derece önemlidir. Bu yüzden eğitim-öğretim sürecinde üzerinde durulması ve dikkat edilmesi gereken bir konudur.

Medine dönemi ile ilgili madde ise aşağıdaki gibidir;

Peygamberimizin Medine'de yaptığı toplumsal faaliyetleri biliyorum.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılmıyorum	10	5,0	5,0	5,0
	katılmıyorum	15	7,5	7,5	12,5
	kararsızım	34	17,0	17,0	29,5
	katılıyorum	83	41,5	41,5	71,0
	kesinlikle katılıyorum	58	29,0	29,0	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

Tablo XVI-a

Öğrencilerimiz Peygamberimizin Medine'de yaptığı toplumsal faaliyetleri bilir.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	katılmıyorum	9	32,1	32,1	32,1
	kararsızım	3	10,7	10,7	42,9
	katılıyorum	13	46,4	46,4	89,3
	kesinlikle katılıyorum	3	10,7	10,7	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Tablo XVI-b

⁷⁴ Hakim, Müstedrek, Rikak, 3: Nesai, mevaiz,5.

Her iki tabloda da daha önce ifade edildiği üzere öğrencilerin %70,5'i öğretmenlerin %57,1'i bu maddeye katıldığı görülmekle birlikte katılmayan ve kararsız olan öğretmen oranının % 42,8 olması öğrencilerde bu konularda eksiklikler olduğunu göstermektedir. Peygamberimizin nübüvvet yıllarıyla ilgili kazanımların gerçekleşme düzeyinin istenilen seviyeye yükseltilmesi için gerekli çalışmaların yapılması söz konusudur.

Peygamberimizin hayatı bir bütün olarak öğrenciler tarafından bilinmelidir. Çünkü O'nun yaşamının her dönemi biz insanlara örnektir ki neslimizin devamı çocuklarımızın da rol model olan Peygamberlerini her haliyle örnek alması ve bilmesi önemlidir. Çünkü bu şekilde hem ahlaki olarak iyi bir insan olmayı hem de dinimizi ve dinimizin gerekli kıldığı yaşam tarzını öğrenmiş olacaklardır. Öyle ki Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah “....Peygamber size ne veriyse onu alın, size ne yasakladıysa ondan da sakının....”⁷⁵ buyurarak Müslümanın yaşam tarzının Peygamberininki gibi olması gerektiğini vurgulamıştır. Aynı şekilde peygamberimiz “Veda Hutbesi”nde; “Size iki emanet bırakıyorum. Bunlara sarıldığınız sürece Allah'ın yolundan sapmazsınız. Bu iki emanet Kur'an-ı Kerim ve Sünnetimdir.”⁷⁶ buyurarak İslam'ın iki temel kaynağı olduğunu vurgulamıştır.

Peygamberimizin hayatı dersi ile ilgili hadis sünnet gibi kavramları öğrencilerin %71,5'i bildiğini belirtirken öğretmenlerin %67,8'i de bu maddeye katılarak öğrencileri desteklemişlerdir ki bu kavramların bilinmesi dersin öğrenim ve öğretimi açısından önemlidir. Diğer taraftan ders kitaplarındaki hadislerin okunduğunda anlaşılmasıyla ilgili maddeye verilen cevaplar aşağıdaki gibidir.

⁷⁵ H. Karaman, A. Özek, İ. Dönmez, M. Çağrı, S. Gümüş, A. Turgut, Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2012, (Bakara s. 213. ayet) s.545

⁷⁶ Muvatta, Kader, 3.

Ders kitaplarındaki hadisleri okuduğumda Peygamberimizin ne demek istediğini anlayabiliyorum.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılmıyorum	13	6,5	6,5	6,5
	katılmıyorum	16	8,0	8,0	14,5
	kararsızım	44	22,0	22,0	36,5
	katılıyorum	65	32,5	32,5	69,0
	kesinlikle katılıyorum	62	31,0	31,0	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

Tablo XVII-a

Öğrencilerimiz Ders kitaplarındaki hadisleri okuduğumda Peygamberimizin ne demek istediğini anlayabilir.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	katılmıyorum	1	3,6	3,6	3,6
	kararsızım	8	28,6	28,6	32,1
	katılıyorum	16	57,1	57,1	89,3
	kesinlikle katılıyorum	3	10,7	10,7	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Tablo XVII-b

Öğrencilerin %63,5'i ders kitaplarındaki hadisleri okuduklarında anladıklarını ifade ederken öğretmenlerin %67,8'i de bu maddeye katılarak öğrencileri destekler nitelikte cevap vermişlerdir. Genel olarak bakıldığında öğrencilerin büyük oranda hadisleri okuduğunda anladığı görülmektedir ancak özellikle ders kitaplarındaki hadislerin okunduğunda anlaşılması ile ilgili oranın daha yüksek olması için çalışmaların devam etmesi beklenir zira eğitim-öğretim aracı olan ders kitaplarının diğer kitaplardan daha sade ve anlaşılır olması gerekmektedir.

Peygamberimizin Allah'ın insanlığa bir lütfu olduğu, Peygamberimizin can, din, namus, akıl ve mal güvenliği ile ilgili mesajları hakkındaki maddelere öğrenci ve öğretmenlerin çok büyük bir kısmı katılmış olup katılmayan sayısı oldukça azdır. Ancak Peygamberimizin tüm insanlara müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderildiği ile ilgili maddeye verilen cevaplar şöyledir;

Peygamberimizin tüm insanlara müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderildiğini biliyorum.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılmıyorum	17	8,5	8,5	8,5
	katılmıyorum	18	9,0	9,0	17,5
	kararsızım	45	22,5	22,5	40,0
	katılıyorum	65	32,5	32,5	72,5
	kesinlikle katılıyorum	55	27,5	27,5	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

Tablo XVIII-a

Öğrencilerimiz Peygamberimizin tüm insanlara müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderildiğini bilir.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	katılmıyorum	7	25,0	25,0	25,0
	kararsızım	8	28,6	28,6	53,6
	katılıyorum	11	39,3	39,3	92,9
	kesinlikle katılıyorum	2	7,1	7,1	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Tablo XVIII-b

Tablolar incelendiğinde bu maddeye öğrencilerin %60,0'ı katılırken %22,5'i kararsız kalmış, öğretmenlerin ise %46,4'ü katılmış yine %28,6'sı kararsız kalmıştır. Katılan kişi sayısı fazla olmasına rağmen kararsız kalan kişi sayısı oldukça fazla görünmektedir ki ders açısından bu konuda bir eksiklik olma ihtimali söz konusudur.

Peygamberlik ve peygamberlik süreciyle ilgili maddelerde aşağıdaki tablo incelendiğinde;

Hız. Adem'den (a.s.) Hız. Muhammed'e (s.a.v.) peygamberlik sürecini açıklayabilirim.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılmıyorum	15	7,5	7,5	7,5
	katılmıyorum	28	14,0	14,0	21,5
	kararsızım	51	25,5	25,5	47,0
	katılıyorum	67	33,5	33,5	80,5
	kesinlikle katılıyorum	39	19,5	19,5	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

Tablo XIX-a

Öğrencilerimiz Hz. Adem'den (a.s.) Hz. Muhammed'e (s.a.v.) peygamberlik sürecini açıklayabilir.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid kesinlikle katılmıyorum	2	7,1	7,1	7,1
katılmıyorum	4	14,3	14,3	21,4
kararsızım	10	35,7	35,7	57,1
katiliyorum	8	28,6	28,6	85,7
kesinlikle katiliyorum	4	14,3	14,3	100,0
Total	28	100,0	100,0	

Tablo XIX-b

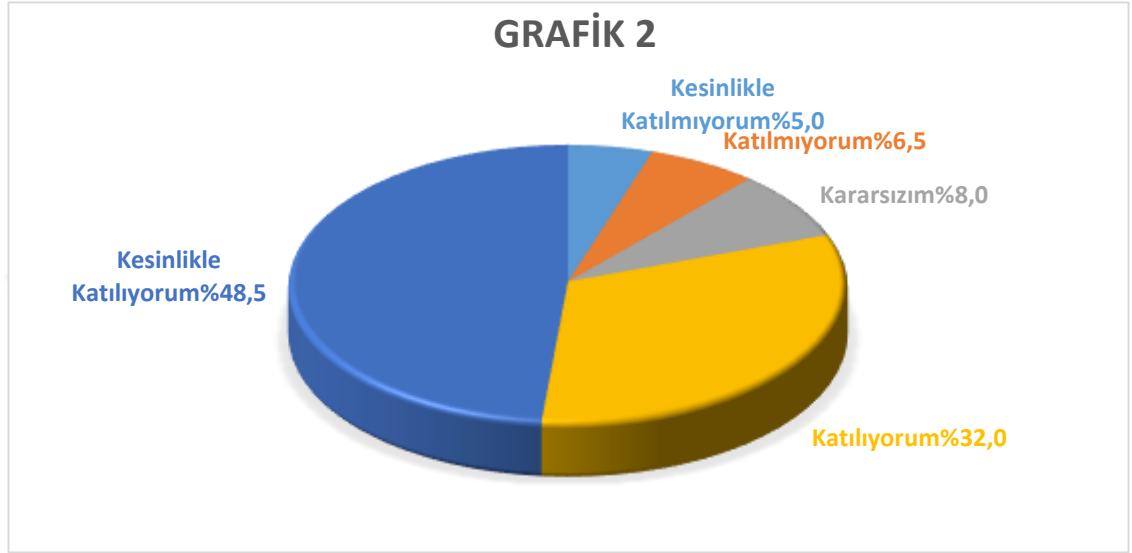
Öğrencilerin %69,0'u Hz. Muhammed'in son Peygamber olduğunu bilirken %53,0'ü peygamberlik sürecini açıklayabileceğini ifade etmiştir. Yine öğretmenlerin %71,4'ü Hz. Muhammed'in son Peygamber olduğunu öğrencilerin bildiğini, %42,9'u peygamberlik sürecini açıklayabileceklerini ifade etmişlerdir. Tablolardan anlaşılacağı üzere peygamberlik süreci öğrenciler tarafından tam olarak bilinmemektedir.

Dinimizin rehberi, öğreticisi ve en güzel örneği şüphesiz Peygamberimiz Hz. Muhammed'dir. Ancak gerek Kur'an'daki diğer örnekleri bilmek adına gerekse Peygamberimizden önceki toplumları ve peygamberleri tanımak adına bu konularda bilgi sahibi olmak da çocuklar için son derece önemlidir. Diğer taraftan öğrencilerin sabrıyla ön plana çıkan Eyüp Peygamberi, güzelliğiyle dikkat çeken Yusuf Peygamberi, çocukluğunda aklıyla Allah'ı bulan İbrahim Peygamberi, büyük tufandan kendini ve kendisine inananları kurtarmak için yaptığı gemiyle bilinen Nuh Peygamberi ve daha nicelerini bilmesi örnek almaları ve yaşamları noktasında kendilerine çok şey katar. Peygamberimizden önce yaşayan tüm peygamberler Peygamberimizin atasıdır ki bu sebeple bile diğer peygamberler hakkında bilgi sahibi olunmalıdır.

Peygamberimizin çocuk ve gençlere verdiği değer ve sosyal sorunlar karşısında çözüm yöntemleri ile ilgili maddelerin her birinde katılımcıların tamamına yakını bu maddelere katılarak Peygamberimizin çevresine davranışlarının öğrencileri olumlu etkilediğine ulaştırmıştır. Araştırmanın konusu sebebiyle çocuklara verdiği değer ile

ilgili madde aşağıda **Grafik 2**'de ayrıntılı olarak incelenecektir;

Peygamberimizin çocuk sevgisini ve çocuklara verdiği değeri örneklerle açıklayabilirim.

Grafik 2'den de anlaşılacağı üzere öğrencilerin %80,5'i Peygamberimizin çocuklarla olan iletişiminden etkilenmiştir. Bu oranın %48,5'inin kesinlikle katılanlardan oluşması ayrıca dikkat çeken bir noktadır.

Öğrencilerimiz Peygamberimizin çocuk sevgisini ve çocuklara verdiği değeri örneklerle açıklayabilir.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid katılmıyorum	1	3,6	3,6	3,6
kararsızım	3	10,7	10,7	14,3
katılıyorum	18	64,3	64,3	78,6
kesinlikle katılıyorum	6	21,4	21,4	100,0
Total	28	100,0	100,0	

Tablo XX

Öğretmenlerin de %85,7'sinin buna katılması gösteriyor ki Peygamberimizin çocuklara olan sevgi ve merhameti, onlarla ilişkilerinin güzel olması öğrencilerin

dikkatini çekmekte ve Peygamberimize karşı sevgi bağlarının kuvvetlenmesine sebep olmaktadır.

Sahabe kavramı ve sahabenin Peygamberimizle ilişkisi geçen yıl itibariyle müfredatta daha geniş bir yer almıştır. Dolayısıyla bu konu ile ilgili ankette bulunan maddeler incelendiğinde öğrencilerin %65'i bu kavramları bildiğini ifade ederken öğretmenlerin %67,8'i de bu maddeye katılarak öğrencileri destekler nitelikte cevap vermişlerdir. Ancak sahabenin peygamberimizle ilişkisi ile ilgili madde de cevapların dağılımı biraz zıtlık göstermektedir. İlgili maddenin tablosu şu şekildedir;

Sahabenin Peygamberimize olan sevgi ve bağlılığının farkındayım.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılmıyorum	16	8,0	8,0	8,0
	katılmıyorum	15	7,5	7,5	15,5
	kararsızım	45	22,5	22,5	38,0
	katılıyorum	66	33,0	33,0	71,0
	kesinlikle katılıyorum	58	29,0	29,0	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

Tablo XXI-a

Öğrencilerimiz Sahabenin Peygamberimize olan sevgi ve bağlılığının farkındadır.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılmıyorum	1	3,6	3,6	3,6
	katılmıyorum	3	10,7	10,7	14,3
	katılıyorum	22	78,6	78,6	92,9
	kesinlikle katılıyorum	2	7,1	7,1	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Tablo XXI-b

Öğrencilerin %62 'si sahabenin Peygamberimize bağlılığının farkında olduğunu belirtip %22,5'i ise bu konuda kararsız olduğunu ifade ederken öğretmenlerin %85,7'si yani neredeyse tamamına yakını bu maddeye katılarak öğrencilerden farklı yönde cevap vermişlerdir. Bu sonuç olumlu olmakla beraber öğrencilerde kararsızlığın sebepleri araştırılabilir bir durumdur. Öyle ki bizzat kendi yaşantısının her dönemiyle öğrencilere örnek olan Peygamberimiz kendi çevresinde yaşayan

insanları etkilemesiyle de öğrencilerin dikkatini çekmiştir. Sahabenin davranışlarındaki olumlu değişikliklerle öğrencilere ‘biz de Peygamberi örnek alan bir sahabe gibi olabiliriz’ ya da ‘O’nun sevdiği ve sözünden çıkmayan insanlar gibi olursak biz de mutlu ve huzurlu olabiliriz’ gibi düşüncelerin oluşmasına sebep olunabildiği ölçüde daha verimli bir eğitim mümkün olabilir.

Peygamberimizin akrabalık ve komşuluk ilişkileriyle ilgili maddeye katılıcıların ortalama %66’sı katılarak bu konularda öğrencilerin çoğunluğunun Peygamberimizi örnek aldıklarını ifade etmişlerdir. Diğer taraftan doğa ve çevreye karşı sorumluluk ile ilgili maddeye verilen cevaplar şöyledir;

Peygamberimizi örnek alarak çevre ve doğaya karşı sorumluluklarımı bilirim.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid kesinlikle katılmıyorum	9	4,5	4,5	4,5
katılmıyorum	12	6,0	6,0	10,5
kararsızım	18	9,0	9,0	19,5
katılıyorum	61	30,5	30,5	50,0
kesinlikle katılıyorum	100	50,0	50,0	100,0
Total	200	100,0	100,0	

Tablo XXII-a

Öğrencilerimiz Peygamberimizi örnek alarak çevre ve doğaya karşı sorumluluklarımı bilir.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid katılmıyorum	6	21,4	21,4	21,4
kararsızım	6	21,4	21,4	42,9
katılıyorum	12	42,9	42,9	85,7
kesinlikle katılıyorum	4	14,3	14,3	100,0
Total	28	100,0	100,0	

Tablo XXII-b

Öğrencilerin %80,5’i bu maddeye katılırken öğretmenlerin %57,2’si katılmıştır ki öğretmenlerden %21,4’ü bu konuda kararsız olduğunu belirterek öğrencilerin çevre ve doğaya karşı istenilen düzeyde duyarlı olmadıklarına işaret etmişlerdir. Peygamberimizin doğaya ve hayvanlara karşı olan hassasiyeti göz önüne alınırsa bu maddenin önemini daha çok anlaşılır. Zira çocuklar önce sevmeyi öğrenmelidir başta Allah’ı ardından da Allah’ın yarattığı her şeyi sevmeli ve sevgi ile yaşamalıdır.

Peygamberimizin beşeri özellikleri, temizlik ve giyim kuşam ilkeleri ve Peygamberimizin hayatında infak ve sadakanın yeri ile ilgili maddelere tüm katılımcıların yarısından fazlası katılmış hatta bu oran öğrencilerde daha fazla görülmüştür. Katılımın her iki grupta da %75'i geçtiği maddenin tabloları ise şöyledir;

Peygamberimizin beşeri özelliklerini açıklayabilirim.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılmıyorum	11	5,5	5,5	5,5
	katılmıyorum	14	7,0	7,0	12,5
	kararsızım	21	10,5	10,5	23,0
	katılıyorum	65	32,5	32,5	55,5
	kesinlikle katılıyorum	89	44,5	44,5	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

Tablo XXIII-a

Öğrencilerimiz Peygamberimizin beşeri özelliklerini açıklayabilir.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	katılmıyorum	2	7,1	7,1	7,1
	kararsızım	5	17,9	17,9	25,0
	katılıyorum	17	60,7	60,7	85,7
	kesinlikle katılıyorum	4	14,3	14,3	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Tablo XXIII-b

Peygamberimizin beşeri özelliklerinin öğrenciler tarafından açıklanabiliyor olması dersin amaçlarından bir kısmının gerçekleştiğini göstermektedir.

Peygamberimizin kararlılığı ve cesareti, sabırlılığı ve affediciliği ile ilgili maddelere de katılımcıların çoğunluğu katılırken sabırlılığı ve affediciliğiyle ilgili maddelere katılanların oranı %60'ı geçmiş ancak kararlılık ve cesareti ile ilgili maddede biraz daha farklı bir sonuç çıkmıştır. İlgili maddenin tabloları şu şekildedir;

Peygamberimizin kararlılığını ve cesaretini örnek olaylarla açıklayabilirim ve bu konuda Peygamberimi örnek alırım.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılmıyorum	12	6,0	6,0	6,0
	katılmıyorum	16	8,0	8,0	14,0
	kararsızım	42	21,0	21,0	35,0
	katiliyorum	61	30,5	30,5	65,5
	kesinlikle katiliyorum	69	34,5	34,5	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

Tablo XXIV-a

Öğrencilerimiz Peygamberimizin kararlılığını ve cesaretini örnek olaylarla açıklayabilir ve bu konuda Peygamberimizi örnek alır.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	katılmıyorum	5	17,9	17,9	17,9
	kararsızım	9	32,1	32,1	50,0
	katiliyorum	8	28,6	28,6	78,6
	kesinlikle katiliyorum	6	21,4	21,4	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Tablo XXIV-b

Bu maddeye öğrencilerin %65'i katılırken öğretmenlerin %50'si katılmış %32,1'i ise kararsız olduğunu belirtmiştir ki bu oran öğrencilerde de %21'dir. Bu da gösteriyor ki ya öğrenciler Peygamberimizin kararlılığını ve cesaretini tam olarak örnek olay ile açıklayamamakta ya da tam olarak yaşamlarına yansıtamamaktadırlar.

Son madde ise dua ile ilgilidir ki dinimizde duanın önemi büyüktür. Kendisine cennet vaat edilen günahsız olan Peygamberimiz bile çokça dua ederdi ve duayı Müslümanlara çokça tavsiye etmiştir. Bu madde ile ilgili tablolar incelenecek olursa;

Peygamberimizin hayatında duanın yerini bilirim ve her zaman dua ederim.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kesinlikle katılmıyorum	10	5,0	5,0	5,0
	katılmıyorum	9	4,5	4,5	9,5
	kararsızım	34	17,0	17,0	26,5
	katiliyorum	66	33,0	33,0	59,5
	kesinlikle katiliyorum	81	40,5	40,5	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

Tablo XXV-a

Öğrencilerimiz Peygamberimizin hayatında duanın yerini bilir ve her zaman dua eder.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	katılmıyorum	4	14,3	14,3	14,3
	kararsızım	6	21,4	21,4	35,7
	katılıyorum	15	53,6	53,6	89,3
	kesinlikle katılıyorum	3	10,7	10,7	100,0
	Total	28	100,0	100,0	

Tablo XXV-b

Öğrencilerin %73,5'i Peygamberimizin hayatında duanın yerini bildiğini ve her zaman dua ettiğini belirtmiştir. %17'si kararsız olduğunu belirtmiş ki maddede geçen “her zaman” ifadesinden dolayı bu oranın oluştuğu görülmektedir. Yani aslında öğrencilerin çoğu zaman dua ettiğini görmekteyiz. Diğer taraftan bu maddeye öğretmenlerin % 64,3'ü katılarak, %21,4'ü kararsız olduğunu belirterek yukarıdaki ifadeyi desteklemektedir. Nitekim öğrencilerin çoğunluğunda dua kavramı oluşmuş ve bilinçli bir şekilde dua ettikleri görülmüştür.

Son olarak Peygamberimizin hayatı dersiyle ilgili oluşturulan anketin teorik bölümündeki maddelerin toplam değerleri (çok yetersiz-yetersiz-orta-yeterli-çok yeterli olarak) incelendiğinde öğrenci grubunda 5 katılımcı çok yetersiz, 9 katılımcı yetersiz toplam değere sahipken öğretmen grubunda 2 katılımcı yetersiz toplam değere sahiptir. Öğrenci grubunda toplam değeri çok yeterli olan katılımcılar mevcutken öğretmen grubunda sadece 1 katılımcı çok yeterli toplam değere sahiptir.

Ankete verilen tüm cevaplar yukarıda ele alındığı şekildedir. Toparlanacak olursa Peygamberimizin hayatıyla ilgili eğitim-öğretim faaliyetleri kapsamında öğrencilerin bazıları bazı kazanımları edinmiş bazıları ise edinmemiştir. Yine gerek fiziki şartlar gerek eğitim-öğretimdeki yaş faktörü gerek kullanılan materyaller ve bu materyaller ile ilgili bazı aksaklık ve eksiklikler de göze çarpmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışma ile çocuğun gelişim dönemleri, Peygamberimizin eğitim metotları ışığında, Din eğitim- öğretim programları kapsamında DKAB dersi “Hz. Muhammed” öğrenme alanı devamı niteliğindeki ortaokullarda seçmeli ders olarak okutulan Peygamberimizin Hayatı dersinin kazanımlarının gerçekleşmesi üzerine bir araştırma yapılmaya çalışılmıştır. Araştırmayı yaparken ilgili makale ve eserler, öğretim programları incelenmiş olup çalışmaya somut veriler kazandırmak için konuyu ilgilendiren kazanımlar dâhilinde bir anket formu hazırlanmış gönüllü olan öğrenci ve öğretmenlere uygulanmıştır.

Anket sonuçları genel olarak değerlendirilecek olursa öğrenciler Peygamberimizin hayatını ortalama yaşlarda öğrenmiş olup bu bilgileri çoğunlukla okul ve yaz Kur'an kurslarında öğrenmiş olsa da aile ve yakın çevresinden öğrendiği de görülmektedir. Eğitim-öğretimin yapıldığı fiziki ortamda bazı eksik noktaların olduğu, bu konuda eğitim-öğretim faaliyetinde sorun teşkil eden konular arasında sınıf mevcutlarının geldiği görülmüştür. Öğrencinin ailesinin çoğunun Peygamberimizin hayatı hakkında bilgi sahibi olduğu görülmüştür. Ancak öğrencilerin peygamberimizin hayatıyla ilgili kitapları pek okumadıkları da sonuçlardan çıkarılmaktadır.

Peygamberimizin hayatıyla ilgili konularda öğrencilerin çoğu genel olarak bilgi sahibi olsa da bazı konularda eksikliklerin olduğu tespit edilmiştir. Bu da gösteriyor ki Peygamberimizin hayatıyla ilgili bazı kazanımlar öğrencilerin bir kısmı tarafından edinilmemiştir. Peygamberimizin insani ilişkileri ve davranışları hakkında bilgi sahibi olan ve bu davranışlardan etkilenen öğrenci sayısı oldukça fazla görülmektedir. Son olarak en güzel örnek olan Peygamberimizin hayatının öğrencilerin hayatına, davranışlarına ve düşüncelerine etkileri bağlamında değerlerin

büyük çoğunluğunun öğrencilerde olduğu görülmüştür. Bu değerler ile ilgili ders kazanımları da büyük oranda elde edilmiş görünmektedir. Ancak kararlılık ve cesaret gibi değerlerin tekrar gözden geçirilmesinde de fayda vardır.

Peygamberimizin hayatı dersi ile ilgili anket maddelerinin pratik yönündeki eksiklikler öğrenci ve öğretmenlerde farklılık göstermektedir. Her iki gruptaki bu maddeler paralel olarak değerlendirildiğinde dersin işlenişine ya da öğrenilmesine etki eden noktalar görülmektedir. Dersin teorik yönünde bulunan kazanımlarda ise öğrenci ve öğretmenlerin yakın cevapları olan maddeler görüldüğü gibi ters orantılı cevaplar da görülmektedir. Hatta değerlerle ilişkili olan maddelerde öğretmenlerin kararsız cevapları bu değerlerin öğrenciler tarafından bilinmesine rağmen davranışa tam olarak geçirilemediğini göstermektedir.

Çalışmada seçmeli Peygamberimizin Hayatı dersleri kazanımlarının gerçekleşme düzeyinin ders kitabı ve içeriği, kullanılan yöntemler, kitap dışındaki kaynaklar, etkinlikler, çevresel faktörler, öğretmenin öğrenciye yaklaşımı gibi birden fazla etmene bağlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

ÖNERİLER

Ortaokullardaki seçmeli Peygamberimizin Hayatı Derslerinin ideal bir seviyede verilebilmesi için, kazanımların tam olarak gerçekleştirilmesi için, problem olarak ortaya çıkan ve çözüm bekleyen hususlarla ilgili önerileri maddeler halinde belirtmiş bulunmaktayız. Bunlar şöyledir;

- a) Çocuğun çevresini oluşturan tüm unsurlara dikkat edilmelidir araştırmada elde edilen verilere göre çocuğun anne-baba eğitim seviyesi arttıkça öğrenciye katkısı da artmaktadır bu yüzden anne-babanın dini eğitimi ile ilgili faaliyetler de mümkün olduğunca artırılmalıdır.
- b) Din eğitimi açısından eğitim-öğretim faaliyetlerinin etkili bir şekilde sürdürülmesinde yaş faktörü önemli bir yeri teşkil etmektedir. Mevcut öğretim programları yaş faktörü dikkate alınarak hazırlanmış olsa da Din eğitiminin doğuştan gelen bir eğitim olduğunu göz önüne alırsak dini doğru öğretmek adına okullarda Dini eğitimin daha erken yaşlarda verilmesinin yararlı olacağını düşünüyoruz.
- c) Öğrencilerin dini eğitimlerini aldıkları yer çoğunlukla okul ve yaz Kur'an kursları olsa da aile faktörü de kayda değer etkiye sahiptir. Bu yüzden hem yaygın ve örgün eğitim kanalları güncel tutulmalı hem aileleri geliştirecek dini eğitim programlarına ağırlık verilmeli hem de bu kurumlar sürekli işbirliği içerisinde olmalıdır.
- d) Okullarda sınıf mevcutlarının kalabalık olması Din eğitimi faaliyetlerini aksatmaktadır. Bu bağlamda sınıf mevcutlarıyla ilgili gerekli imkânlar sağlanmalı ve düzenlemeler yapılmalıdır.
- e) Peygamberimizin Hayatını eğitimi-öğretimi kapsamında günümüzde yeterli yazılı- görsel materyallerin var olduğunu biliyoruz. Ancak bu yazılı-görsel materyallerin eğitimciler tarafından mümkün olduğunca daha sık kullanılması öğrenme ve içselleştirmeye katkı sağlayacaktır.

- f) Peygamberimizin çocukluk yılları, gençlik yılları ve Mekke-Medine dönemiyle ilgili çocukların seviyesine uygun film ya da videolar izletilerek, o dönemler drama tekniğiyle canlandırılarak öğrenmeye daha istekli bir öğrenci tablosu oluşturulabilir. Hatta bu konular ile ilgili oyun ve etkinliklere daha çok yer verilebilir. Bu yöntem ve teknikleri elbette öğretmenler tarafından kullanılmaktadır ancak kazanımların gerçekleşme düzeyini mümkün olduğu kadar artırmanın yolu düz anlatımın aksine olabildiğince farklı öğretim yöntemleri kullanılarak sağlanır.
- g) Kavram öğretimi Din eğitiminin genelinde karşılaşılan bir sorundur çünkü dini kavramların çoğunluğu ya soyuttur ya da Arapça kelimelerdir. Peygamberimizle ilgili kavramların öğretiminde de bir sorunla karşılaşmamak için öğrencilere öncelikle bu kavramlar iyi anlatılmalıdır bunun için kavram haritası, diyagram gibi öğretim tekniklerinden yararlanılacağı gibi benzetim de yapılabilir.
- h) Peygamberliğin önemi, Peygamberlerin özellikleri, Kur'an-ı Kerim'de Peygamberimiz, Peygamberimizin evrensel mesajları gibi konularda öğretmenlerin çok dikkatli olması gerekmektedir. Zira bu konuların çoğunluğu soyut ya da Peygamberleri diğer insanlardan ayıran noktaları olduğundan öğrencinin hemen anlaması ya da kavraması beklenemez. Sabırla ve yavaş yavaş dimağlara işlenmesi gereken konulardır.
- i) Öğrencilerin çoğu ders kitaplarındaki hadisleri okuduklarında anladıklarını belirtseler de eğitim- öğretim materyali olan ders kitaplarındaki hadislerin öğrencilerin tamamı tarafından anlaşılması gerekmektedir. Bu açıdan gerek DKAB ders kitaplarındaki gerekse seçmeli Peygamberimizin hayatı ders kitaplarındaki hadislerin ilgili kurumlarca sık sık gözden geçirilmesinde fayda vardır.
- j) Öğrenciler öğretmenler tarafından hem Peygamberimizin davranışlarına özendirilmeli hem de O'nun zamanında yaşamış sahabelerden örnekler verilerek empati kurmaları sağlanmalıdır.

- k)** Öğrencilerin duygu ve davranışlarına etki eden bir diğer kişinin de Peygamberimizi anlatan öğretmenin ta kendisi olduğu unutulmamalıdır. Bu noktada DKAB öğretmenlerinin sosyal yönünün güçlü olması gerekmektedir. Yaşam tarzıyla, yapıcı ve anlayışlı olmasıyla, sevgi dolu yaklaşımlarıyla öğrencilere örnek olmalıdırlar.
- l)** Öğretmenler eksik noktaları tespit etmeli ve eleştirmelidir. Gerek öğretmen yetiştiren fakülteler, gerek MEB gerekse öğretmenler kendilerini geliştirmelidirler. Diğer taraftan günümüz teknoloji çağıdır ve çağa ayak uydurmak için öğretmenler de teknolojik donanımına sahip olmalı ve EBA gibi programlardan yararlanarak, eğitim ve öğretim sürecini daha çekici bir hale getirmelidir.
- m)** Yapılan çalışma Bilecik ili ile sınırlı tutulmuştur. Gerek öğretim programları açısından gerekse araştırma yapılan konu hakkında genel sonuçlara ulaşılması açısından benzer bir çalışmanın farklı coğrafi bölgelerde yapılarak genişletilmesi faydalı olacaktır.

Çalışmamız ile Peygamberimizin hayatını ve sünnetini öğrenmenin ve okumanın çocuğun hayatına etkisi ile ilgili çocuğun bilişsel, duyuşsal ve ahlaki gelişimi göz önünde bulundurularak eğitim ve öğretim faaliyetleri incelenerek kazanımların gerçekleşme düzeyleri ve bireye katkıları saptanmaya çalışılmıştır. Elde edilen bulgular ile bu alanda yapılan çalışmalara mütevazı bir katkı sunmak ve farkındalık oluşturmak istenmiştir. Çalışmanın bu alanda yapılacak çalışmalara bir nebze olsun ışık tutacağı ümit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- ARABİ**, İbn, *Peygamberler ve Veliler*, Çev.:Ekrem DEMİRLİ, Litera Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul 2015
- AY**, Mehmet Emin, *Ailede ve okulda İdeal Din Eğitimi*, Beyza Kitap, 7. Baskı, İstanbul
- AY**, Mehmet Emin, *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Çocuklara İman Esaslarının Öğretimi*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 1998
- AYDIN**, Mehmet Zeki, *Ailede Ahlak Eğitimi*, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: VII/2, s.125-158, Sivas, Aralık 2003
- AYHAN**, Halis, *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Çocuklara İbadet Eğitimi*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 1998
- BİNBAŞIOĞLU**, Cavit, *Ailede ve Okulda Eğitim Sorunları*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2000
- BUHARİ**, El-İmam Ebi Abdilrahman Muhammed bin İsmail İbn İbrahim, Sahihul-Buhari, *Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye*, Beyrut-Lübnan 1992, Kitabü'l-Cuma, 26/917, 1-11. 274.
- BUHARİ**, *Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi*,(Çev.:ve Şerh Kamil Miras) DİB Yay., Ankara 1990
- BÜYÜKÖZTÜRK**, Şener, KILIÇ ÇAKMAK, Ebru, AKGÜN, Özcan Erkan, KARADENİZ, Şirin, DEMİREL, Funda, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Pegem Akademi Yay.23. Baskı, Ankara, Eylül 2017
- ÇAĞILCI**, Orhan, *Kur'ân'da Peygamberimize Verilen Değer* Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep, Haziran 2015
- ÇEKİN**, Abdulkadir, *Değer Açısından İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Kazanımları: Bir İçerik Analizi*, Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, Cilt 12, Sayı 2, 2012, ss 105-119

- DARİMİ**, *Sünen*, Madve Yayınları, (Çev.: Abdullah Aydınllı), İstanbul 1995
- DODURGALI**, Abdurrahman, *Ailede Din Eğitimi*, Timaş Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, Ocak 2010
- DOĞAN**, Selahattin, *Ayet Ve Hadislerle Peygamber Efendimizin Sünnnetleri* (Sallallahu aleyhi ve sellem), Arı Sanat Yayınevi, Mercan Kitap, 2. Basım, İstanbul, Temmuz 2014
- EBU DAVUD**, *Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992
- EL-KARADAVİ**, Yusuf, *Sünneti Anlamada Yöntem*, Çev.: Bünyamin ERUL, Nida Yayıncılık, 3. Baskı, İstanbul, Ekim 2011
- ELMAS**, Betül, *6.Sınıf Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersi Müfredatının “İnanç, Hz Muhammed, Ahlak” Öğrenme Alanı Öğrenci Kazanımlarının Öğretmenler Tarafından Değerlendirilmesi*, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2017
- ESEN**, Muammer, *Kur'an'da Peygamberlik*, Araştırma Yayınları, 1. Basım, Ankara, Ocak 2012
- GAZZALİ**, İMAM, *İslam'da Eğitim*, Sır ve Hikmet Yayınları, 1. Basım, İstanbul, Mart 2014
- GUDDİ**, Abdulfettah Ebu, *Hadislerde Geçen Sünnet Kelimesinin Anlamı*, Çev. : Yavuz KÖKTAŞ, Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi II, Sayı: 1, 2002
- GÜMÜŞ KALEMLER**, *Hadisler Işığında Ailemizle 52 Ders*, Ensar Neşriyat, 4. Baskı, İstanbul, Nisan 2016
- HAKİM**, *Müstedrek ale's-Sahihayn*, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Haydarabad 1915
- HÖKELEKLİ**, Hayati, *Çocukta Ahlak Gelişimi ve eğitimi*, Ensar Neşriyat, İstanbul 1998
- HÖKELEKLİ**, Hayati, *Çocuk, Genç, Aile Psikolojisi ve Din, Değerler Eğitimi* Merkezi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Kasım 2009

İlköğretim Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersi (4, 5, 6, 7 Ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı Ve Kılavuzu, Milli Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, Ankara 2010

KANDEMİR, Sibel, *İlköğretim Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi 4. Sınıf Ders Kitaplarındaki Hadis Çevirilerinin Öğrenci Algı Düzeylerine Göre İncelenmesi*, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2015

KARAGÖZ, İsmail – **KARAMAN**, Fikret – **PAÇACI**, İbrahim – **CANBULAT**, Mehmet – **GELİŞGEN**, Ahmet – **URAL**, İbrahim, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 5. Baskı, Ankara, 2010

KARAMAN, Hayrettin – **ÖZEK**, Ali – **DÖNMEZ**, İbrahim Kafi – **ÇAĞRICI**, Mustafa – **GÜMÜŞ**, Sadrettin – **TURGUT**, Ali, *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları / 86-B, 10. Baskı, Ankara, Ekim 2012

KARAPINAR, Fikret, *“Hadis Şerhlerinde Kullanılan Yorumlama Biçimleri”*, Marife, Sebat Ofset Matbaacılık, Konya, Haziran 2009

KARASAR, Niyazi, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, 5. Basım, Ankara 1994

KAYMAKCAN, Recep, *Türkiye’de Din Eğitimi Politikaları Üzerine Düşünceler*, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı Öğr. Üyesi

KEYİFLİ, Şükrü, *Eğitim ve Din Eğitimi*, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 13(2), s.103-126

KILAVUZ, M. Akif, *Peygamberimizin Eğitim Anlayışı*, Diyanet Aylık Dergi, Sayı 263, Kasım 2012

KORUKCU, Adem, *Peygamberimizin Eğitim Uygulamalarında Görselleştirme*, İslami İlimler Dergisi, Yıl 1, Sayı 1, Bahar 2006 (189-202)

KÖYLÜ, Mustafa, *Çocukluk Dönemi Ahlak Gelişimi*, Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, Yıl: 2003, Sayı: 12, 69-87

- KÖYLÜ**, Mustafa, *Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi*, AÜİFD XLV (2004). Sayı 2, s. 137-154
- KUTUP**, Muhammed, *İnsan Psikolojisi Üzerine Etüdler*, Çev.: Bekir KARLIĞA, İşaret Yayınları. 2. Baskı, İstanbul, Haziran 1992
- KUTUP**, Muhammed, *Peygamber'den Parıltılar*, Beka Yayıncılık, İstanbul, Şubat 2013
- MACE**, İbn, *Sünen* (Çev.: Haydar Hatipoğlu), Kahraman Yayınları, İstanbul 1982
- MALİK**, İmam, *Muvatta I-II* (Çev. Ahmet Muhtar Büyükçınar ve diğerleri), Altuğ Yayınları, İstanbul, 1982
- MEHMEDOĞLU**, Yurdagül, *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Bir Eğitim Sorunu Olarak Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişimi*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 1998
- MÜNAVİ**, Şemsuddin Muhammed Zeynuddin Abdurrauf; *Feyzu'l-Kadir Şerhu Camiu's-Sağir* (I-V), Beyrut 1972.
- NEVEVİ**, İmam, *Riyazü's-Salihin Elçilerin Efendisi(s.a.v.)'nden Sözler*, Haz: Bekir TUNA, Konevi Yayınları, 5. Baskı, Konya, Ağustos 2013
- NURAL**, Eşref, DURGUTER, Hüseyin, *Hiz. Muhammed Sallallahü Aleyhi ve Sellem'in Eğitim Liderliği*, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, YIL: 2, SAYI: 1, Bahar 2012
- OKUMUŞLAR**, Muhiddin, *Hadislerin Anlaşılmasında Eğitsel Yorumun Önemi*, Hadis Tetkikleri Dergisi, 5. Cilt, 2. Sayı, 2007
- Ortaokul - İmam Hatip Ortaokulu Hz. Muhammed'in Hayatı Dersi (6-8. Sınıflar)
Öğretim Programı
- ÖZBEK**, Abdullah, *Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed*, 3.Baskı, Esra Yay., İstanbul, 1994.

ÖZPINAR, Ömer, *Hiz. Peygamber'i ve Hadislerini Anlamak (Fıkhu'ul- Hadis İlmi)*, Ensar Neşriyat, 2. Basım, İstanbul, Eylül 2012

PEKER, Hüseyin, *Çocuk ve Suç*, Çocuk Vakfı Yay., İstanbul, 1994

SAGLAM, İsmail, *Hiz. Peygamberin Çocuk Eğitiminde Öne Çıkardığı Hususlar*, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Cilt: 11, Sayı:2, 2002, ss. 167-190

SAYAR, Kemal, BAĞLAN Feyza, *Koruyucu Psikoloji, Çocuk Eğitiminde Duygusal Rehberlik*, Timaş Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, Kasım 2015

SELÇUK, Ziya, *Gelişim ve Öğrenme*, Nobel Yay., 8. Baskı, Ankara 2001 13-104.

SURUÇ, Salih, *Çocuklarımıza Peygamberimizi Nasıl Anlatalım?*, Timaş Yayınları, İstanbul, 1.Baskı, Mart 2012

SURUÇ, Salih, *Kainatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı*, Nesil Yayınları, 361. Baskı, 1.-2. Cilt, İstanbul, Nisan 2013

ŞAHİN, Kenan, *İlköğretim II.. Kademe Din Kültürü Ve Ahlâk Bilgisi Ders Kitaplarında Ahlâk Öğrenme Alanında Kullanılan Hadislerin Din Öğretimi Açısından İncelenmesi*, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2013

ŞENGÜN, Mustafa, *Ahlak Gelişimin Psiko-Sosyal Dinamikleri*, (O.M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din bilimleri Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi)

TAĞMA, E. Gn. Korkmaz, *Tek Kutuplu Beşeri Ahlak Felsefeleri ve Peygamber Ahlakı*, Kitap Neşriyat Dağıtım yayınları, Ankara 2009

TARHAN, Nevzat, *Değerler psikolojisi ve İnsan, Güzel İnsan Modeli*, Timaş Yayınları, 9. Baskı, İstanbul, Şubat 2016

TARHAN, Nevzat, *Son Sığınak Aile*, Nesil Yayınları, 15. Baskı, İstanbul, Ağustos 2011

- TAS,** Rahime, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitaplarında Ahlak Öğrenme Alanında Kullanılan Hadisler ve Eğitim-Öğretim Açısından Değerlendirilmesi (4.-8. Sınıflar)*, İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ağrı 2014
- TAVUKÇUOĞLU,** Mustafa, *Okulöncesi Çocuğunun Eğitiminde Din Duygusu ve Din Eğitimi*, Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fak. Dergisi, Sayı 14
- TAVUKÇUOĞLU,** Mustafa, *İlköğretimde Din Eğitimi ve Program Geliştirme Üzerine Bazı Düşünceler*, ss.425-438
- TONGAR,** Hatice Kübra, *Korkutarak Değil Sevdirerek Din Eğitimi*, Hayykitap, Hayygrup Yayıncılık, 7. Baskı, İstanbul, Nisan 2018
- TOPRAK,** M. Sait, *“İnsan’ın Anlamı Üzerine Bir Araştırma”* (Abdülgani en-Nablüsi), Marife, Sebat Ofset Matbaacılık, 1. Sayı, Konya, Haziran 2009
- URALER,** Aynur, *Sahabe Uygulaması Olarak Sünnete Bağlılık*, M. Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, 5. Baskı, İstanbul 2012
- YAMAN,** Erkan, *Eğitim Sistemindeki Sorunlardan Bir Boyut: Büyük Sınıflar Ve Sınıf Yönetimi*, <https://dergipark.org.tr/tebd/issue/26119/275157>
- YILDIRIM,** Ali, ŞİMŞEK, Hasan, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, 6. Baskı, Ankara 2008
- YILMAZ,** Fatma, *Peygamberimiz’in Şahıslara Özel Uygulamaları*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006

<http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=318>

<http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=322>

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Fatma KAYAOĞLU

Uyruğu : T.C.

Doğum Yeri ve Tarihi : Konya, 1988

e-mail : f.sertt@hotmail.com

EĞİTİM

Lise : Konya Merkez İmam Hatip Lisesi 2006

Üniversite : DEÜ Buca Eğitim Fakültesi DKAB Öğretmenliği 2011

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görevi
2012-2013	Gaziantep/ Nizip Zübeyde Fidan Sayın İlköğretim Okulu	Öğretmen
2013-2015	Isparta/ Şarkıkaraağaç Süleyman Akyol İmam Hatip Ortaokulu	Öğretmen
2015	Bilecik/ Merkez Şehit Kaymakam M. Fatih Safitürk Ortaokulu	Öğretmen